

94

Årsredovisning

Stiftelsen

RIKSBANKENS JUBILEUMSFOND

The Bank of Sweden Tercentenary Foundation

Årsredovisning
1994

Innehåll

1994 i korthet	3
Stiftelsens uppdrag, tillkomst och inriktning	4
VD-kommentar	5
Den forskningsstödjande verksamheten.....	7
Arbetsätt	7
Anslagen till forskning	8
Informationsutbyte, uppföljning m. m.	9
Donationer.....	13
Den ekonomiska förvaltningen	14
Stiftelsens placeringsverksamhet	14
Bokföringsmässigt resultat.....	15
Realt resultat	15
Performance	16
Finansiellt resultat	17
Resultaträkning	18
Balansräkning.....	19
Noter.....	20
Revisionsutlåtande	28
Nya forskningsprojekt 1994.....	29
Samhällsvetenskap	30
Humaniora.....	45
Medicin	50
Naturvetenskap.....	53
Teknik/Övrigt.....	57
Den kulturvetenskapliga donationen.....	58
Statistiska uppgifter om anslagen till forskning.....	64
Stiftelsens publikationer.....	68
Styrelse.....	69
Revisorer	69
Beredningsgrupper	70
Kansli	71

(Adress, telefon m. m., omslagets sista sida)

1994 i korthet

- Fond 92-94 överlämnade i början av januari 1994, i enlighet med statsmakternas beslut, 1.500 mkr till stöd för kulturvetenskaplig forskning.
- 85,4 mkr har fördelats som forskningsmedel till 185 projekt varav 16,7 mkr för 18 projekt från den kulturvetenskapliga donationen.
- Genom tillskottet för kulturvetenskaplig forskning har stiftelsen kunnat fördela väsentligt mer till nya projekt än föregående år, 42,5 mkr (1993: 13,1 mkr). Omkring hälften av de fördelade medlen har tilldelats 76 nya forskningsprojekt (41 fler än föregående år).
- Inom ramen för den kulturvetenskapliga donationen har 16 ansökningar (av totalt 52) om stöd till seminarier, symposier, nätverksetablering och forskningsinformativa insatser beviljats.
- Avslagna ansökningar i Jubileumsfonden (432) representerade ett sökbelopp av 300 mkr (1993: 295 mkr). Från den kulturvetenskapliga donationen avslogs 317 av 335 behandlade ansökningar representerande ett sökbelopp om 387 mkr.
- Vid en prisceremoni i Östersund den 11 januari 1994 erhöll **Richard F Cowburn** ur donator Erik Rönnbergs hand sitt stipendium för vetenskapliga studier vid Karolinska Institutet inom området åldrande och åldersrelaterade sjukdomar.
- Vid slutet av året har stiftelsen mottagit ytterligare en donation på 2,25 mkr av **Erik Rönnberg**. Den årliga avkastningen av denna donation skall gå till stipendier vid Karolinska Institutet för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren.
- De första två stipendierna ur Nils-Eric Svenssons fond för internationellt forskarutbyte har utdelats till Dr. Med. Sc. **Anders Berggren**, Sahlgrenska sjukhuset, Göteborg, och Fil. Dr. **Thomas H Brobjer**, universitetet i Uppsala.
- Professor Dr. **Michael Stolleis** vid Goethe-Universität och Direktor vid Max-Planck-Institut für Europäische Rechtsgeschichte i Frankfurt a. M. har utsetts till stipendiat inom ramen för avtalet med Alexander von Humboldt-Stiftung med professor Kjell Åke Modéer, universitetet i Lund, som värd för vistelsen i Sverige.
- Stiftelsen har deltagit med seminarier i anslutning till utställningen om svensk forskning i Stockholm, Malmö och Göteborg från 15 juni till 5 oktober under motot "Kunskapens horisonter – Möt svensk forskning".
- *Stiftelsens områdesgrupp för forskning om riksdagens funktion och arbetsformer* har arrangerat en nordisk forskarkonferens vid Hässelby Slott den 28-29 april om "Parlamentarismen i Norden".
- *Stiftelsens områdesgrupp för komparativ forskning om samhällsförändringar* har genomfört ett seminarium på temat: "Förändringar i välfärdsstaten" i samarbete med Collegium Budapest, vars uppbyggnad Jubileumsfonden stöder.
- Stiftelsens forskningsberedande organisation har förändrats genom beslut om avveckling av den särskilda prioriteringsgruppen för medicin, naturvetenskap, teknik m m fr o m 1995-07-01 och genom beslutet om en närmare koppling beredningsmässigt mellan Riksbankens donation och den kulturvetenskapliga donationen.
- Stiftelsens kansli har under året flyttat till nya lokaler på Tyrgatan 4 i Stockholm. Lokalerna visades vid ett "Öppet Hus" den 4 oktober 1994.

Stiftelsens uppdrag, tillkomst, inriktning

Riksbankens Jubileumsfond (RJ) är en fristående stiftelse som har till ändamål att främja och understödja vetenskaplig forskning.

Stiftelsen grundades 1962 genom en donation från Sveriges Riksbank, som därmed ville uppmärksamma bankens 300-årsjubileum 1968 och samtidigt främja "ett angeläget nationellt ändamål". Den årliga avkastningen av jubileumsdonationen skulle användas till att främja vetenskaplig forskning med anknytning till Sverige.

Stadgar för stiftelsen fastställdes i december 1964. I de nu gällande (fr o m den 1 januari 1988) anges bl a

att företräde skall ges åt forskningsområden, vilkas medelsbehov inte är så väl tillgodosedda på annat sätt

att fondens medel speciellt skall användas för att stödja stora och långsiktiga forskningsprojekt

att nya forskningsuppgifter, som kräver snabba och kraftiga insatser, särskilt skall uppmärksammas

att fonden skall söka främja kontakter med internationell forskning

Riksdagen beslöt under 1993 att ytterligare en donation skulle tillföras Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. Till beslutet var fogad en promemoria som upprättats inom regeringskansliet. I promemorian framhölls några riktlinjer som skulle utmärka den verksamhet som initierades genom användningen av donationen. Bl a angavs följande användningsområden:

- stöd till projekt och program som innebär gränsöverskridanden mellan discipliner
- etablering av nätverk eller fastare samverkansformer nationellt och internationellt, bl a genom etablering av ett internationellt forskarutbytesprogram
- befordran av forskarutbildning och forskarrekrytering
- främjande av forskarrörlighet internationellt och mellan universitet/högskolor och andra verksamheter

De första anslagen från RJ delades ut under hösten 1965. Sedan dess har ur Jubileumsfonden omkring 2,6 miljarder (i 1994 års penningvärde) delats ut till vetenskaplig forskning. Riksbankens donation uppgår vid årsskiftet 1994/95 till 2,2 miljarder, vilket i reala termer motsvarar grunddonationen 1962 på 250 mkr. Stiftelsen förvaltar utöver Riksbankens Jubileumsfonds donation, medel härrörande från ytterligare fyra donationer varav den kulturvetenskapliga är den största. Stiftelsens totala förmögenhet uppgår till 3,7 miljarder vid årsskiftet 1994/95.

VD-kommentar

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond har under det gångna verksamhetsåret ytterligare tagit väsentliga steg på väg mot en mer kulturvetenskapligt inriktad forskningsstiftelse. Året som gått har i högsta grad präglats av arbetet med donationen för kulturvetenskaplig forskning. Den nya, internationellt sammansatta, kulturvetenskapliga prioriteringsgruppen fick av styrelsen i uppdrag att utforma förslag till anvisningar inför utlysning av medel för en extra ansökningsomgång. Det arbetet bedrevs mycket skyndsamt och med stort engagemang av gruppens ledamöter. Under fullständig enighet utfärdades de riktlinjer som har legat till grund för utdelningen ur detta mycket betydande resurstillskott för i första hand den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen. Inför den första ansökningsomgången formulerades två teman; **Kulturvetenskapliga grundvalar** och **Samhällsförändringar i tid och rum**. Det är intressant att i efterhand kunna konstatera att det blev ungefär lika många beviljade forskningsprojekt inom vardera temat.

Avkastningen på Riksbankens donation och den kulturvetenskapliga donationen har för 1994 inneburit att utdelningen till nya projekt mer än tredubblats. Man får gå tillbaka till 1970-talet för att finna en jämförbar nivå på RJ:s utdelningskapacitet för nya projekt. Trots denna relativt sett betydelsefulla förbättring kan man konstatera att konkurrensen om RJ:s forskningsmedel är fortsatt mycket hård. Genom donationen för kulturvetenskaplig forskning ökade även forskarsamhällets förväntningar på resurstillskott från Riksbankens Jubileumsfond. Söktrycket ökade mycket påtagligt. Trots den förstärkta utdelningskapaciteten var det endast knappt 6 % av de sökta beloppen för nya projekt som kunde beviljas. Nu är det givetvis möjligt, att det med anledning av föregående års debatt om det enorma resurstillflödet till forskning, även blev överdrivna förväntningar i forskarsamhället beträffande den *direkta* tillgängligheten av detta resurstillskott. Det är emellertid ett obestridligt faktum att RJ:s betydelse som forskningsfinansiär kommer att öka väsentligt under de närmaste åren. Inte minst som en följd av den reducering av statsanslagen som föreslås drabba angränsande statliga forskningsstödjande organ. För budgetåret 1995/96, då en omläggning av budgetåret till att omfatta ett kalenderår görs, innebär utgiftsbegränsningarna för forskningsråden och övrig forskningsverksamhet en besparing med ca 6,1 % under en 18 månadersperiod. Naturligtvis kommer dessa påfrestningar att medföra ett högt söktryck gentemot Riksbankens Jubileumsfond även fortsättningsvis.

I min förra VD-kommentar ifrågasatte jag det rimliga i att ett stort antal forskare årligen avsätter mycket tid för att utarbeta skissansökningar som noggrant granskas av våra beredningsgrupper och där slutresultatet blir att endast 5-10 % kan tilldelas små årliga anslag. Det är två omständigheter som gör att man redan ett år senare har anledning se något annorlunda på detta förhållande beroende på att vissa smärre förändringar vidtagits av RJ:s arbetsformer. **För det första** är det inte längre små årliga anslag. Anslagsnivån för nya projekt har ökat väsentligt från föregående år. Dessutom garanteras anslag för i första hand två år när det gäller anslag ur den kulturvetenskapliga donationen. **För det andra** har under 1994 ett större antal planeringsanslag delats ut. Detta torde medföra att Riksbankens Jubileumsfond efter hand kommer att få färre och bättre genomarbetade ansökningar. Bland nyheterna i utformningen av den forskningsstödjande verksamheten kan även noteras att vi under året fått exempel på att universitet och högskolor vid genomförande av större och mycket angelägna projekt kan vara delaktiga i finansieringen av projektet.

Den beredningsorganisation och arbetsordning, som under årens lopp utvecklats inom RJ, har visat sig vara mycket ändamålsenlig. Det är till stor fördel att styrelsens ledamöter på olika sätt också är involverade i beredningsskedet av de ärenden som skall avgöras i styrelsen. För behandlingen av forskningsansökningarna är det mycket värdefullt med sådana erfarenhetsutbyten som sker mellan den forskarkompetens som finns företrädd inom styrelsen och beredningsgrupperna samt den breda samhälleliga

kompetens som riksdagsledamöterna representerar. När den kulturvetenskapliga prioriteringsgruppen tillsattes i december 1993 var utgångspunkten att denna grupp skulle hållas någorlunda åtskild från fondens övriga verksamhet. Det första årets erfarenhet med en sådan beredningsmodell innebar betydande komplikationer. Mot denna bakgrund har nu styrelsen fattat beslut om att i beredningssammanhang integrera den kulturvetenskapliga donationen med Riksbankens donation. Detta innebär att ledamöterna i den kulturvetenskapliga prioriteringsgruppen även kommer att anknytas till de tidigare beredningsgrupperna.

Inför statsmakernas beslut om donationen till förmån för kulturvetenskaplig forskning angav styrelsen att insatserna inom naturvetenskap, teknik och medicin skulle reduceras till följd av framhävandet av RJ:s kulturvetenskapliga profil. Som en konsekvens härav kommer beredningsorganisationen att anpassas till detta förhållande. Genom tillskottet från den kulturvetenskapliga donationen har det återigen blivit möjligt för stiftelsen att dela ut anslag till forskning vid två tillfällen varje år. Ansökningstiderna har anpassats till omläggningen av det statliga budgetåret och till de tider som de statliga forskningsråden i konsekvens härav enat sig om dvs omkring 1 maj och 1 november.

Den i år 85-årige jämtländske hemmansägaren Erik Rönnberg har ånyo gjort en generös donation till Riksbankens Jubileumsfond på 2,25 mkr. Den årliga avkastningen "skall delas ut i form av treåriga forskarstipendier (s.k. post doc. stipendier) till yngre forskare vid Karolinska Institutet (KI) i Stockholm för vetenskapliga studier av sjukdomar under de tidiga barnåren". Jag vill på samma sätt, som min företrädare Nils-Eric Svensson gjorde vid den första donationen, å hela forskarsamhällets vägnar uttrycka ett hjärtligt och varmt tack till Erik Rönnberg för den generösa donationen.

Det är min förhoppning att Erik Rönnbergs insatser tjänar som ett föredöme för andra och inspirerar till fler donationer till Riksbankens Jubileumsfond i framtiden. En presumtiv donator garanteras professionell förvaltning av donerat kapital till en extremt låg förvaltningskostnad, ca 0,3 % och högsta tänkbara kompetens vid fördelning av anslag för angivna syften.

Dan Brändström

Den forskningsstödande verksamheten

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (RJ) stöder kvalificerad forskning i form av projektanslag till enskilda forskare eller forskargrupper vilka kommit in med ansökningar om anslag.

Allt sedan Jubileumsfondens tillkomst har ett visst företräde getts åt samhällsvetenskapligt och humanistiskt orienterad forskning. Under 1994 har närmare 50 % av Jubileumsfondens tillgängliga medel gått till samhällsvetenskapliga projekt, 20 % till humaniora och återstoden till medicinsk, naturvetenskaplig och teknisk forskning. Genom nytillskottet till stöd för kulturvetenskaplig forskning har RJ:s humanistiska och samhällsvetenskapliga profil blivit än tydligare markerad. Vid det första utdelningstillfället tilldelades humaniora mer än 50 % medan drygt 20 % av medlen gick till de samhällsvetenskapliga ämnesområdena. Återstående andel, knappt 30 % har tilldelats insatser som är av grundläggande betydelse för kulturvetenskaplig forskning i framtiden.

I första hand prioriteras projekt, som inte naturligt tillgodoses på annat sätt, t ex genom anslag från statliga forskningsråd eller andra myndigheter, vilka var för sig arbetar inom relativt avgränsade sektorer.

RJ är intresserad bl a av fler- eller tvärvetenskaplig forskning och projekt i vilka forskare från olika discipliner, fakulteter, orter eller länder samarbetar. Går man igenom stiftelsens katalog över hittills beviljade anslag finner man många exempel på just sådana forskningsprojekt.

Arbetsätt

Det är styrelsen som fattar beslut om anslag från stiftelsen. Inkomna ansökningar har dessförinnan bedömts och prioriterats i en eller – oftast – flera beredningsgrupper. I var och en av dessa ingår styrelsens ledamöter och suppleanter samt utomstående såväl nationella som internationella, vetenskapliga experter. Ansökningarna har dessutom som regel bedömts av en eller flera externa sakkunniga inom eller utom landet. Varje ansökan bedöms i första hand i jämförelse med internationell standard och mot såväl inomvetenskapliga som utomvetenskapliga kriterier. Två huvudfrågor penetreras innan beslut fattas:

- Är det kvalificerad vetenskaplig forskning?
- Är forskningen av betydelse för samhället?

Beslut om anslag till nya projekt fattas i två steg:

- 1) Bedömningarna i det första steget grundas på korta, översiktliga ansökningar, **projektskisser**. Beredningsgrupperna väljer ut de ansökningar, som bedöms ha högsta vetenskapliga kvalitet och vara av störst intresse för RJ och som utformats av forskare som bedöms vara kompetenta och lämpliga att bedriva projektet i fråga. Dessa forskare bereds därefter tillfälle att komma in med fullständiga ansökningar. Övriga ansökningar (projektskisser) avslås.
- 2) I ett andra steg bedöms och prioriteras **fullständiga ansökningar** (i regel efter externa sakkunniggranskningar) inför de slutliga besluten i styrelsen.

I de fall ansökningar gäller forskning som etiskt kan ifrågasättas prövas dessa efter samma normer och på samma sätt som inom de statliga forskningsråden.

När det gäller arbetet med den kulturvetenskapliga donationen har det första året snarast haft karaktär av att det varit en "försöksomgång" genom tillämpning av nya sök-rutiner, handläggningsordning och bedömningskriterier. Ansökningarna har bedömts i enlighet med kriterierna i de av Riksbankens Jubileumsfond utfärdade anvisningarna vilket har inneburit att projekten har granskats ur följande utgångspunkter:

- anknytning till i anvisningarna formulerade teman om "Kulturvetenskapliga grundvalar" och "Samhällsförändringar i tid och rum"

- projektets gränsöverskridande karaktär dvs hur avser man att samarbeta över institutions-, fakultets- eller universitetsgränserna
- doktorandmedverkan
- idéer om forskningsinformativa insatser.

Inom vissa områden, som bedöms angelägna men inte tillräckligt uppmärksammade tillsätter stiftelsen ibland särskilda sk områdesgrupper. Deras uppgift är att kartlägga forskningsbehov och stimulera till vetenskaplig forskning och till informationsutbyte. Dessa grupper består av forskare från discipliner av betydelse för området samt företrädare för i sammanhanget viktiga samhällsintressen. Verksamheten kan beskrivas som kvalificerat forskningsförberedande arbete. Den avslutas när man vunnit tillräcklig uppmärksamhet från forskarkåll och/eller från de myndigheter som har ansvar för att permanenta resurser tillförs området i fråga.

Stiftelsen anordnar också konferenser eller symposier (ibland tillsammans med något annat forskningsfrämjande organ inom eller utom landet) i syfte att presentera eller kartlägga kunskapsläget inom ett visst område eller att identifiera forskningsbehov. RJ har omfattande kontakter med utländska stiftelser, under senare år företrädesvis europeiska.

Anslagen till forskning

Under 1994 beviljades de första anslagen ur den kulturvetenskapliga donationen. Genom detta nytillskott av resurser har det blivit möjligt att stödja större, tvärvetenskapliga och långsiktiga forskningsprojekt. Bland sådana utomordentligt angelägna projekt, som svårligen skulle ha erhållit ekonomiska resurser av det slag som nu möjliggjorts, är några här nedan exemplifierade.

94-5131, *Hans Davidsson, Musikhögskolan, Göteborgs universitet.*

Det största beviljade beloppet tilldelades detta projekt som avser att undersöka förändringsprocesserna i den nordeuropeiska orgelkonsten 1600 - 1970 och därvid även studera sambanden mellan instrument och repertoar. Inom projektet ska forskare, doktorander och internationella gästforskare samarbeta med tekniker och instrumentbyggare. Även musiker ska ta del i projektets arbete. Ett arbete av denna omfattning hade inte kunnat genomföras vid Göteborgs universitet utan stöd från den kulturvetenskapliga donationen.

94-5265, *Barbara Hobson, Sociologiska institutionen, Stockholms universitet.*

RJ har även kunnat bevilja anslag till ett större forskningsprogram för jämförande genusforskning vid Stockholms universitet. Programmet omfattar tvärvetenskaplig forskning, undervisning samt internationellt forskarutbyte. Ur ett genusperspektiv ska olika moderna välfärdsstaters framväxt studeras och jämföras. Den starka internationella inriktningen av programmet kan komma att ge ytterligare aspekter på genusforskningen och främja den svenska forskningens utveckling inom området.

Härutöver har RJ kunnat stödja ett antal projekt vilka bedöms vara av stor betydelse för framtida forskningsinsatser. Ett par exempel:

94-5046, *Folke Sandgren, Kungliga Biblioteket.*

Bernhard Vilhelm Lundstedts bibliografi i tre band, *Sveriges periodiska litteratur 1645-1899* är ett standardverk. Projektet "Nya Lundstedt" avser att fortsätta detta arbete genom att bibliografera svensk dagspress under 1900-talet. Projektet har grundläggande kulturvetenskaplig betydelse och har även stort värde för framtida forskning. Det är ett angeläget arbete som genom den kulturvetenskapliga fonden fått möjlighet att kunna genomföras.

94-5209, *Bengt Jonsell, Centrum för Vetenskapshistoria, Kungliga Vetenskapsakademien.*

Genom att en vetenskaplig utgåva av Carl von Linnés brevväxling har kunnat komma till stånd med anslag ur den kulturvetenskapliga donationen blir Linnés korrespon-

dens tillgänglig. Avsaknaden av kommentarer och sakkunnig utgivning av de ofta svårlästa breven är en stor brist för forskare och andra som önskar ta del av brevsamlingen. Projektet är angeläget och har på samma sätt som "Nya Lundstedt" grundläggande betydelse för fortsatt forskning inom det kulturvetenskapliga området.

I ett särskilt avsnitt "Nya forskningsprojekt 1994" (sid 29-63) beskrivs samtliga nya projekt som beviljats anslag under året.

Stiftelsen har under året beviljat totalt 185 projektanslag och därutöver reseanslag och lönekostnadstillägg samt omkostnadspålägg och mervärdeskatt m m på tillsammans 85,4 mkr. De flesta av dessa anslag har administrerats av statliga universitet och högskolor. För anslagsmedel, som utbetalats efter den 1 juli 1991, har utöver ett omkostnadspålägg på 13,6 % tillkommit ett påslag för mervärdeskatt på i det närmaste 8,7 % räknat på projektanslaget. För anslag, efter den 1 juli 1994, som administreras via statliga högskoleenheter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde räknar RJ numera även med ett påslag på 10 % på de belopp som beräknas för själva forskningsprojekten i lokalkostnader. Detta innebär sålunda ett totalt påslag på i storleksordningen 33 %.

Adderar man till tabellens totalsumma kostnaderna för sakkunnig-granskningar och viss information har stiftelsens anslag till forskning uppgått till 89,1 mkr (se not 8, sid 21)

Beviljade anslag disponeras enligt särskilda villkor som anges i kontrakt med varje anslagsmottagare. Som tidigare nämnts förvaltas de flesta anslagen av en statlig läroanstalt, som då också är arbetsgivare för den personal som avlönas från anslagen. I avsnittet "Statistiska uppgifter om anslagen till forskning" (sid. 64-67) redovisas i tabellform vissa data rörande behandlade ansökningar och beviljade anslag.

Informationsutbyte, uppföljning m.m.

Många av de forskningsprojekt som Riksbankens Jubileumsfond stöder belyser problem som är av allmänt samhällsintresse. Det är därför angeläget att resultat som tas fram om möjligt också blir kända i samhället utanför forskarnas krets för att även där bli föremål för diskussion, kritisk granskning och användning. Forskningsstödjande organ kan och bör medverka till att sådant informationsutbyte underlättas. Under året har flera både nationella och internationella aktiviteter bedrivits i syfte att följa och sprida kännedom om den forskning som stöds och att stimulera informationsutbyte om forskningsresultat mellan olika grupper i samhället. Några exempel skall redovisas.

Riksbankens Jubileumsfond deltog tillsammans med bl a statliga forskningsråd, sektorsorgan och en rad forskare i en forskningsfestival "Kunskapens horisonter". Den arrangerades i Stockholm, Malmö och Göteborg under perioden 15 juni - 5 oktober 1994. I anslutning till att tvärvetenskapliga forskningsprojekt presenterades i utställningsform bedrevs en seminarieverksamhet. RJ:s bidrag var seminarier kring det sk Luleälvprojektet. Vid dessa seminarier medverkade i projektet deltagande forskare varvid även Kjell Lundholms nya skrift "Lule älvdal - från stenålder till 1900-tal" presenterades. Klassuppsättningar av skriften har delats ut till skolorna inom utställningens närområden och till skolor i norra Sverige. Antalet besökare på utställningen och deltagandet i seminarierna var, med tanke på det mycket vackra sommarvärdet, tillfredsställande.

Inom områdesgruppen för forskning om riksdagens funktion och arbetsformer har ett par välbesökta sammankomster anordnats i riksdagshuset inom ramen för föredragsserien "Samhällsfrågor i ett forskningsperspektiv".

Den 5 maj höll docenten i statsvetenskap vid Skytteanum, universitetet i Uppsala, **Sverker Gustavsson**, ett föredrag med titeln: "Hur är gemensam demokrati möjlig i den Europeiska Unionen?"

Den 7 december höll professorn **Sören Holmberg** och docenten **Peter Esaiasson** vid statsvetenskapliga institutionen, universitetet i Göteborg, föredrag över ämnet "Kampanj och åsikter". Chefredaktören **Olof Kleberg** var inledande kommentator vid denna analys av höstens val.

Inom områdesgruppen har dessutom följande aktiviteter och arrangemang genomförts.

Den 28-29 april avhölls vid Hässelby Slott en forskarkonferens för att kartlägga forskningsläget i de nordiska länderna i anslutning till docent **Björn von Sydows** arbete med den svenska parlamentarismens utveckling och tillämpning. Efter en inledning av professor **Nils Stjernquist**: "Varför behövs nordiskt samarbete kring parlamentsforskning?" beskrevs parlamentarismens tillämpning i Danmark av professor **Erik Damgaard**, universitetet i Aarhus, i Finland av professor **Jan-Magnus Jansson**, Åbo Akademi, i Norge av professor **Björn Erik Rasch**, universitetet i Oslo och i Sverige av professor **Leif Lewin**, universitetet i Uppsala. Arbetet bedrivs vidare under Björn von Sydows ledning. En publikation med föredragen vid konferensen är under utgivning.

Det seminarium som anordnades den 1 december 1993 på temat "Valsystem i komparativ belysning" har publicerats genom ett särtryck "Tema valsystem" ur Statsvetenskaplig Tidskrift (1994:1 och 1994:3).

Under året har även **Bengt Wieslanders** bok *The Parliamentary Ombudsman in Sweden* utkommit på Gidlunds Bokförlag.

Inom områdesgruppen för komparativ forskning om samhällsförändringar anordnades den 17 februari 1994 under ordförandeskap av förutvarande statsrådet **Gertrud Sigurdson** och riksdagsledamoten **Britta Bjelle**, ett halvdagsseminarium på temat "Välfärden i Sverige 1968 - 1991: Levnadsnivåundersökningarna". De frågor som i första hand belystes utifrån aktuell forskning var, dels *välfärdens förändringar* efter ålder, kön och klass men även förändringar av familjens roll i samhället samt relationer inom familjen, dels *hälsan och välfärden bland de äldsta*. Efter inledning av professor i sociologi med inriktning på levnadsnivå, **Robert Erikson**, universitetet i Stockholm, presenterade docenterna **Johan Fritzell** och **Olle Lundberg**, Institutet för social forskning, välfärdsförändringarna vilka kommenterades av professorerna **Erik Allardt**, Åbo Akademi, och **Anne-Mette Sørensen**, Max-Planck-Institut für Bildungsforschung i Berlin samt riksdagsledamöterna **Birgitta Dahl** och **Daniel Tar-schys**. Inledare till avsnittet om *hälsa och välfärd bland de äldsta* var professorn i socialt arbete med inriktning på de äldre, **Mats Thorslund**, universitetet i Stockholm. Hans inlägg kommenterades i första hand av professorn och föreståndaren vid institutet för kvinnoforskning vid Åbo Akademi, **Elianne Riska** och överläkaren vid den geriatriska avdelningen vid Köpenhamns universitet, **Marianne Schroll**, samt riksdagsledamöterna **My Persson** och **Maj-Lis Lööv**.

Områdesgruppen har härutöver anordnat två seminarier. Ett i samverkan med Collegium Budapest den 13 - 14 oktober i anslutning till starten av det akademiska året 1994/95 och ett internationellt seminarium i riksdagshuset den 30 november på temat "Opinions on Welfare and Justice - Comparative Perspectives".

Seminarier i samverkan med Collegium Budapest hölls tillsammans med ungerska forskare under ledning av en av kollegiets ledande forskare, professor **Helga Nowotny**, Institute for Theory and Social Studies of Science, University of Vienna. Temat för seminariet var "Jämförelser och förändringar inom välfärdssystemen i Ungern och Sverige". Första sessionens inledare var professor **Walter Korpi**, institutet för social forskning, universitetet i Stockholm, och professor **Zsuzsa Ferge**, Institute of Sociology, **Eötvös Lóránd**, University of Budapest. Under den andra sessionen, som var inriktad på jämförelser av åsikter om och attityder till respektive lands social- och välfärdspolitik, var det professorn i sociologi vid universitetet i Umeå, **Rune Åberg**, och professorn **Lajos Géza Nagy**, Hungarian Gallup Institute, Budapest, som svarade för inledningarna.

I anslutning till seminariet i Budapest var områdesgruppen inbjuden till den svenske ambassadören **Jan Lundvik** som svarade för en initierad orientering om utvecklingen i Central- och Östeuropa med tyngdpunkt på Ungern.

Avsikten med det i november anordnade internationella seminariet, som i första hand vände sig till forskare, företrädare för berörda myndigheter och tidskriftsredaktörer samt andra representanter för massmedia, var att ge en inblick i det snabbt växande forskningsfältet av komparativa attityd- och värderingsstudier. Genom datamaterial som International Survey Program, World Values Study, Eurobarometer och The Social Justice Project finns nu möjlighet att jämföra värderingsstrukturer och värderingsförändringar på ett helt annat sätt än för bara tio år sedan. Vid seminariets *internationella* del var det två brittiska forskare som svarade för inledningsanförandena, som åtföljdes av kommentarer från nordiska forskare verksamma inom liknande problemområden. Professor **Peter Taylor-Gooby**, University of Kent, föreläste över ämnet "Who Wants the Welfare State? Support for State Welfare Provision in European countries". Hans föredrag kommenterades av professorerna **Olli Kangas**, universitetet i Åbo och **Per Arnt Pettersen**, universitetet i Trondheim. Professor **David Miller**, Nuffield College, Oxford, talade över ämnet "Popular Beliefs About Social Justice: A Comparative Approach". Kommentatorer under denna session var professor **Thorleif Pettersson**, universitetet i Uppsala, och docent **Stefan Svallfors**, universitetet i Umeå. Seminarieledare var professorn i sociologi vid universitetet i Umeå, **Rune Åberg**. Dagen avslutades med en populärvetenskaplig föreläsning för seminariedeltagarna och inbjudna riksdagsledamöter. **Thorleif Petterssons** föredrag var betitlat "Svenska och europeiska värderingssystem". Seminariets uppsatser publiceras i bokform våren 1995.

Avslutningsvis kan nämnas att områdesgruppens seminarium den 17 februari 1993 om "Vad bestämmer våra levnadsvanor" har publicerats som temanummer i Socialmedicinsk Tidskrift (1994:4).

Som stimulans för svenska forskare att publicera sig populärvetenskapligt inrättade Riksbankens Jubileumsfond 1988 två pris för årets bästa artiklar i tidskriften *Forskning och Framsteg* inom ämnesområdena

*Samhällsvetenskap - beteendevetenskap - humaniora
och
Naturvetenskap-medicin-teknik*

Prisen (25.000 kr vardera) för 1993 års bästa artiklar delades ut den 24 mars 1994 vid en sammankomst med styrelsen och ett antal särskilt inbjudna till

1. **Carl Olof Cederlund**, docent i marinarkologi vid universitetet i Stockholm, för artikeln "Kung Waldemars segelled: Forskare till rors klarlägger sjöväg från 1200-talet".
2. **Jan-Erik Nylund**, docent i skoglig mykologi och patologi vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala, för artiklarna: "Ett urgammalt knep för överlevnad" och "Skogens träd och svampar matar varandra".

Urvalet av pristagare gjordes av ledamöter i stiftelsens styrelse, i förra fallet Lena Hjelm-Wallén, Berit Löfstedt, Lars Engwall och Lars-Göran Stenelo (ordf.); i det senare fallet av Barbara Cannon (ordf.), Viola Furubjelke, Per Björntorp och Rune Rydén.

Vid samma prisceremoni uppmärksammades även mottagarna av de två första stipendierna ur "Nils-Eric Svenssons fond för främjande av utbytet av yngre forskare inom Europa". Stipendierna utdelades till

1. **Anders Berggren**, thoraxkirurgiska avdelningen, Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, för resa till och vistelse vid Hôpital Laennec i Paris, Frankrike.
2. **Thomas H. Brobjer**, institutionen för idé- och lärdoms historia, universitetet i Uppsala, för resa till och vistelse vid Nietzsches bibliotek i Weimar, Tyskland.

Resestipendierna (50.000 kr vardera) överlämnades av **Ulla Kalén-Svensson**. Juryn för urvalet av stipendiaterna bestod av professorerna Inge Jonsson (ordf), Barbara Cannon, Lars Engwall, Lars-Göran Stenelo och Jarl Torbacke med verkställande direktören Dan Brändström som föredragande.

En tredje stipendiat från Spanien för resa till och vistelse vid en svensk forskningsinstitution hade genom Haag-klubbens försorg nominerats. Tyvärr tvingades denna kandidat avsäga sig denna möjlighet p g a att ledighet inte kunde beviljas av universitetet. Nytt namnförslag förväntas föreligga inom den närmaste tiden.

Haag-klubben, som består av företrädare för de större europeiska forsknings- och kulturstiftelserna, hade under 1994 förlagt sin 35:e sammankomst till Stockholm. Riksbankens Jubileumsfond och Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse var värdar för denna sammankomst. RJ:s ordförande *Inge Jonsson* höll ett synnerligen uppskattat anförande om "Sweden as a part of European Cultural History".

RJ har dessutom genom medverkan vid European Foundation Centre i Bryssel kunnat öka kontakterna med motsvarande organ i Östeuropa, varav många är under uppbyggnad. Framförallt har kontakterna med de nytillkomna forskningsstiftelserna i de baltiska staterna ytterligare vidareutvecklats genom medverkan vid en tvådagars konferens i Tallinn den 25-26 april. Dan Brändström höll där ett anförande om stiftelser och deras roll i det svenska forskningsfinansieringssystemet. Vid konferensen deltog representanter för regering, parlament och ideella organisationer. I övrigt har informationsutbyte som vanligt skett med utländska forskningsstiftelser.

Liksom tidigare år har flera av stiftelsens anslagsmottagare tilldelats medel för att kunna presentera och diskutera sina projekt och forskningsresultat vid utländska institutioner eller vid internationella vetenskapliga symposier.

Sedan 1966 har Riksbankens Jubileumsfond deltagit i finansieringen av Nobelstiftelsens symposier. Till att börja med skedde detta i form av årliga anslag. Symposieverksamheten kan numera helt finansieras med avkastningen från en särskild symposiefond inom Nobelstiftelsen. Denna fond började byggas upp 1979 genom en grunddonation i form av ett treårigt slutanslag från Riksbankens Jubileumsfond, genom bidrag och royalties från Nobelstiftelsens egen informationsverksamhet samt genom fyra årliga bidrag från Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse. Symposieverksamheten leds av en kommitté med representanter för de fem Nobelkommittéerna, Ekonomipriskommittén, Riksbankens Jubileumsfond och Wallenbergstiftelsen med Nobelstiftelsens verkställande direktör som ordförande. Hittills har nästan 100 Nobelsymposier genomförts. De har ägnats vetenskapliga genombrottsområden av central kulturell eller samhällsrelig betydelse och har fått en mycket stark internationell ställning.

Stiftelsens prioriteringsgrupper har liksom tidigare år gjort ett flertal besök hos anslagsmottagare. Utöver genomgång och diskussion i anslutning till enskilda forskningsprojekt försöker man vid sådana tillfällen också att skaffa sig kunskap om forskningens och forskarutbildningens aktuella villkor och förutsättningar.

Till stiftelsens kansli inbjuds ofta forskare eller forskargrupper för presentation och diskussion av pågående projekt. Vid styrelsens sammanträden presenteras regelbundet aktuella forskningsområden av de vetenskapliga ledamöterna.

De aktiviteter, som ovanstående endast är exempel på, ingår som regelmässiga och självklara led i stiftelsens strävan att främja kontakter med internationell forskning och att stimulera informationsutbytet mellan forskare från olika områden samt mellan forskare och samhället utanför deras krets. Som tidigare framhållits är syftet givetvis att försöka hjälpa till med att öka förståelsen för och kunskapen om forskningens förutsättningar, arbetssätt och resultat och därmed ge underlag för bedömningar av de insatser som gjorts och görs med tillgängliga forskningsmedel. Av speciellt värde bedöms de sammankomster vara där beslutsfattare och företrädare för olika samhällsintressen samt forskare kunnat mötas.

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond verkar aktivt inom vida fält av vetenskaplig forskning. Kompetensspridningen bland forskarna i styrelse och prioriteringsgrupper återspeglar detta förhållande. Styrelsen består därutöver av personer med ekonomisk och politisk sakkunskap. Denna personsammansättning gör att stiftelsen representerar ett ovanligt stort erfarenhetsfält och därmed har en unik ställning som allsidigt kontaktorgan mellan olika forskningsområden liksom mellan forskningen och andra centrala samhällsintressen.

Donationer

Statsmakterna beslöt, såsom omnämndes under detta avsnitt i föregående årsredovisning, att tillföra RJ en donation uppgående till 1.500 mkr till stöd för kulturvetenskaplig forskning. Dessa medel har vid årets början överförts till RJ för samförvaltning och sårredovisning i enlighet med av styrelsen förordad fördelningsnyckel.

I nu gällande stadgar för RJ (fr o m den 1 januari 1988) anges att "*hinder föreligger inte mot att tillskott till stiftelsens medel kan ske i form av donation från enskild*".

En sådan donation erhöles 1992 från hemmansägaren *Erik Rönnberg*, Fagerdal, Hamnerdal. Donationen ingår nu i RJ:s förmögenhetsmassa och förvaltas tillsammans med RJ:s övriga tillgångar. Värdet av donationen uppgår vid utgången av 1994 till nästan 8 mkr. Avkastningen av donationen skall av RJ delas ut "*i form av treåriga forskarstipendier (s.k. post doc. stipendier) till yngre forskare vid Karolinska Institutet (KI) i Stockholm för vetenskapliga studier av åldrande och åldersrelaterade sjukdomar*".

Det första stipendiet har efter förslag från KI:s båda fakulteter tilldelats Ph D **Richard F Cowburn**. Diplomet överlämnades av Erik Rönnberg till stipendiaten vid en ceremoni i Östersunds sjukhus den 11 januari 1994. Till ceremonin hade företrädare för länsstyrelsen, Mitthögskolan, Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU) och övriga statliga myndigheter samt landstinget jämte massmedia inbjudits. Ytterligare en donation har vid slutet av 1994 erhållits från **Erik Rönnberg**. Donationen uppgick till 2,25 mkr och skall liksom den tidigare donationen ingå i RJ:s förmögenhetsmassa och förvaltas tillsammans med RJ:s övriga tillgångar. Avkastningen av den nya donationen skall av RJ delas ut "*i form av treåriga forskarstipendier (s.k. post doc. stipendier) till yngre forskare vid Karolinska Institutet i Stockholm för vetenskapliga studier av sjukdomar under de tidiga barnåren*".

I samband med före direktören Nils-Eric Svenssons hastiga bortgång uttryckte familjen en önskan om att istället för blommor skulle de som ville hedra hans minne göra det genom en insättning till fonden i hans namn. Härigenom tillfördes Nils-Eric Svenssons fond 53 tkr och fonden uppgår vid årsskiftet till ca 436 tkr. Vid fondens instiftande 1993 beslöt styrelsen att den skall sträcka sig till utgången av 2015 och att Riksbankens Jubileumsfond årligen gör en avsättning så att 150 tkr i 1994 års penningvärde kan delas ut varje år.

Ändamålet för Nils-Eric Svenssons fond är att genom stipendiering främja ett ömsesidigt forskarutbyte inom Europa. Nils-Eric Svenssons fond skall ge möjlighet dels för yngre disputerade svenska forskare att resa och under kortare tid vistas i en framstående europeisk forskningsmiljö samt dels för yngre europeiska forskare att vara verksamma vid en svensk forskningsinstitution.

Genom de donationer som under de senaste åren kommit till RJ för att där samförvaltas med grunddonationen närmar sig RJ liknande större fonder i bl a Finland, Frankrike och Tyskland. Denna form för samförvaltning, som dessa fonder ger prov på, bidrar till effektiv förmögenhetsförvaltning samtidigt som professionell fördelning av anslag till vetenskaplig forskning kan garanteras. RJ mottar gärna ytterligare donationer.

Den ekonomiska förvaltningen

Stiftelsens placeringsverksamhet

För i stort sett alla finansiella marknader var 1994 ett dåligt år. Den utlösande faktorn kan sägas vara den amerikanska centralbankens första räntehöjning den 4 februari – en räntehöjning som skulle följas av fler. Detta blev inledningen till allmänna och kraftiga räntehöjningar över i stort sett hela världen. Både de amerikanska och tyska obligationsräntorna steg under året med ca 2 procentenheter, i England med 2,5 procentenheter. I Sverige blev ränteuppgången än kraftigare – ca 4 procentenheter. Räntan för en femårig bostadsobligation steg från ca 7 % till ca 11 %. Den kraftiga ränteuppgången innebar att obligationsinnehavare fick vidkännas betydande kursförluster (realiserade eller orealiserade) på sina portföljer.

Under trycket från de kraftigt stigande räntorna blev utvecklingen på världens aktiemarknader dålig. Räknet i svenska kronor föll världsindex med 8 % under 1994. Det var i stort sett enbart de skandinaviska aktiebörserna som uppvisade en ökning. På Stockholmsbörsen steg generalindex med 5 %.

De första dagarna av 1994 erhöll stiftelsen en donation om 1.500 mkr för att främja kulturvetenskaplig forskning. Drygt 1.100 mkr av kapitaltillskottet utgjordes av svenska aktier. Stiftelsens innehav av svenska aktier blev därmed alltför stort utifrån strategiska synpunkter och riskspridningsskäl. Under året har därför siktet varit inställt på att öka innehavet av utländska aktier parallellt med en minskning av den svenska aktieportföljen. Situationen på utländska aktiemarknader har emellertid knappast uppmanat till några större nettoförvärv av utländska aktier. Mätt som anskaffningsvärdet har stiftelsens utländska aktieportfölj ökat från 295 mkr vid utgången av 1993 till 509 mkr vid utgången av 1994.

Stiftelsen har samtidigt strukturerat om sin svenska aktieportfölj. Genom tillskottet från den kulturvetenskapliga donationen i början av året kom stiftelsens svenska aktieportfölj att bestå av nästan 40 olika aktier. Under året har antalet aktier reducerats till 26.

Alltsedan försommaren 1994 har svenska obligationer (bostadsobligationer) gett en ränteavkastning på tvåsiffriga tal. Samtidigt har den svenska inflationstakten pendlat runt 2,5 %. Realräntan kan därför sägas ha uppgått till 7-8 %. Trots den uppenbara risken att på kort sikt (boksletet 1994) drabbas av betydande – orealiserade – kursförluster har stiftelsen under året ökat sitt obligationsinnehav – från 770 mkr vid ingången av 1994 till 1.250 mkr vid årets utgång. Den genomsnittliga förräntningen på stiftelsens obligationsportfölj uppgår till nästan 11 %. En alternativ placeringsinriktning hade varit att kraftigt öka stiftelsens kortfristiga likviditet. Detta hade begränsat den orealiserade kursförlusten. Förräntningen hade å andra sidan stannat vid ca 8 %.

Under året har stiftelsen förvärvat ytterligare bostadsfastigheter i centrala Stockholm. I en av fastigheterna utnyttjade hyresgästerna – bostadsrättsföreningen – sin förköpsrätt och köpet gick tillbaka. Nettotillskottet till stiftelsens fastighetsinnehav blev två nya fastigheter.

Totalt sett har stiftelsen förvärvat fastigheter för 53 mkr under 1994.

Ytterligare en fastighet – bostadsfastighet i centrala Stockholm – har förvärvats. Då tillträdesdagen är först den 1 februari 1995 återfinns inte detta fastighetsförvärv i bokslutet för 1994. Köpeskillingen uppgår till 18,5 mkr.

Vid fastighetsförvärven har stiftelsen övertagit befintliga lån. Stiftelsens låneskuld har därför ökat från 145 mkr vid utgången av 1993 till 183 mkr vid utgången av 1994.

Av stiftelsens totala tillgångar (värderade till marknadsvärde) utgjorde andelen aktier 45 % (31 % vid utgången av 1993) och andelen fastigheter 11 % (16 %). Resterande del 44 % (53 %) utgjordes av svenska räntebärande tillgångar.

Bokföringsmässigt resultat

Utfallet av stiftelsens placeringsverksamhet 1994 återspeglas i resultaträkningen. Summan av alla inkomster inkl realiserade kursvinster/förluster vid försäljning av olika värdepapper, med avdrag för löpande kostnader, benämnes i resultaträkningen "Bokföringsmässigt resultat före anslag till forskning". Detta bokföringsmässiga resultat uppgår för 1994 till 286 mkr. Detta är betydligt mer än för 1993 då det bokföringsmässiga resultatet uppgick till 162 mkr. Stiftelsen är emellertid drygt 1,5 mdr större än vid utgången av 1993.

Trots att stiftelsens innehav av räntebärande tillgångar ökat kraftigt under året uppgår de totala ränteintäkterna 1994 till ungefär samma belopp som 1993 – ca 144 mkr. Huvudskälet härtill är att under 1994 förföll relativt stora belopp obligationer som var införskaffade till än högre räntor än vad som gällde under 1994.

Stiftelsens påtagligt större aktieinnehav under 1994 återspeglas i att aktieutdelningarna 1994 uppgick till 27 mkr mot enbart 8 mkr 1993.

Den omstrukturering av aktieportföljen som redogjordes för i föregående avsnitt har under året resulterat i betydande kursvinster. Netto räknat har de realiserade kursvinsterna i värdepappersportföljen uppgått till 140 mkr.

Stiftelsens större fastighetsinnehav återspeglas i större inkomster men också i större kostnader i fastighetsrörelsen. Fastighetskostnaderna för 1994 är osedvanligt höga. Här ingår renoveringskostnader för stiftelsens egna lokaler men framför allt renovering av fastigheten vid Kungsträdgårdsgatan. Även stiftelsens bostadsfastigheter har under 1994 snyggats upp.

Med undantag av fastigheter förvärvade under verksamhetsåret låter stiftelsen marknadsvärdera alla sina fastigheter. Såväl 1992 som 1993 ledde denna marknadsvärdering till behov av extraordinära nedskrivningar. Något sådant behov föreligger inte för 1994.

Av årets bokföringsmässiga resultat om 286 mkr återstår 197 mkr efter beviljade anslag till forskning. Detta belopp har i sin helhet förts till vinstregleringsfonden. (Jfr dock avsnittet Realt resultat)

Stiftelsen har under året tillförts ytterligare medel i form av donationer. Den kulturvetenskapliga donationen om 1.500 mkr har tidigare omnämnts. Till Nils-Eric Svenssons fond har under 1994 influtit ytterligare 53 tkr. Behållningen i Nils-Eric Svenssons fond uppgår till 436 tkr. Under årets allra sista dagar erhöll stiftelsen ytterligare en donation från Erik Rönnberg om 2.250 tkr. Avkastningen skall användas till forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren.

Samtliga donerade medel har tillförts stiftelsens eget kapital.

Realt resultat

Stiftelsen har i princip tre olika slag av tillgångar – obligationer, aktier och fastigheter – som alla är utsatta för värdeförändringar. Till detta kommer att vissa delar av stiftelsens tillgångar är denominerade i utländsk valuta. Förändringar i valutakursen påverkar därför också värdet på stiftelsens tillgångar uttryckt i svenska kronor.

Den ekonomiska redovisningen för en institution som Riksbankens Jubileumsfond skulle vara ofullständig om den inte kompletterades med värdeförändringar av tillgångarna – "Ökning/minskning av ej realiserade värdeförändringar".

Nettot av förändringen av de orealiserade kursvinsterna/förlusterna har för 1994 fallit ut som en försämring om hela 193 mkr.

Den under året kraftiga ränteuppgången på ca 4 procentenheter har påtagligt minskat värdet på stiftelsens obligationsportfölj. Förra årets övervärde (marknadsvärde – anskaffningsvärde) har förbytt i ett mindre undervärde. Försämringen uppgår till 91 mkr.

För stiftelsens aktieportfölj har 1993 års övervärde förbytt i ett undervärde och försämringen uppgår till 128 mkr.

För stiftelsens fastigheter har dock värdeutvecklingen varit positiv under 1994. Förra årets undervärde har nu förbytt i ett övervärde. Förbättringen uppgår till 26 mkr.

Liksom tidigare år har stiftelsen även 1994 i det reala bokslutet gjort en avsättning till det egna kapitalet som motsvarar penningvärdets försäkring. För 1994 uppgår denna avsättning till 78 mkr.

Vinstregleringsfonden i det reala bokslutet har därmed behövt belastas med 74 mkr. Överskottet i vinstregleringsfonden har sjunkit från 131 mkr 1993 till 57 mkr 1994.

"Performance"

Från resultaträkningen (och de olika noterna) kan en sammanställning göras som enbart består av finansiella poster. Dessa poster har grupperats i en tablå efter typ av tillgång (se sid 17).

Stiftelsens **räntebärande tillgångar** gav för 1994 ett positivt resultat (inkl den orealiserade värdeförsämringen) om 65 mkr. En mycket schematisk kalkyl där resultatet sätts i relation till det genomsnittliga innehavet under året (ingående + utgående värde/2) ger en avkastning om knappt 4 %.

På motsvarande sätt ger stiftelsens **aktiehantering** ett positivt resultat om 28 mkr. Motsvarande, mycket schematiska, kalkyl som ovan ger en avkastning om knappt 2 %.

Stiftelsens **fastigheter** har under 1994 gett ett positivt resultat om 31 mkr. Detta ger en total avkastning om 7,5 % enligt en motsvarande kalkyl.

Det finansiella resultatet skall belastas med finansiella kostnader i form av räntekostnader och finansiella omkostnader.

Det **samlade finansiella resultatet** för 1994 anges i tablå till 103 mkr. Räknat på totalt ingående kapital ger detta en förräntning med knappt 3 %.

Det finansiella resultatet skall täcka anslag till forskning om 89 mkr, administrationskostnader om 10 mkr samt ökningen av stiftelsekapitalet för att det skall hålla jämna steg med inflationen om 78 mkr. Årets finansiella resultat räcker inte till allt detta. Vinstregleringsfonden måste belastas med 74 mkr. I vinstregleringsfonden kvarstår då 57 mkr.

Finansiellt resultat (mkr)

Tillgång	Intäkt/kostnad	1994	1993
Bankmedel	Ränteintäkter	17	8
	Realiserade vinster/förluster		
	– valutor	–2	3
Certifikat	Ränteintäkter	13	27
	Ränteintäkter	114	109
	Realiserade vinster	18	18
	Realiserade förluster	–4	–
Obligationer	Förändring av ej realiserade värdeförändringar	–91	40
		65	205
Aktier, konvertibler och optioner	Utdelningar och räntor	28	9
	Optionspremier	–	1
	Realiserade vinster	156	110
	Realiserade förluster	–28	–64
	Förändring av ej realiserade värdeförändringar	–128	166
		28	222
Fastigheter och andelar i fastighetsbolag	Inkomster	35	27
	Av/nedskrivningar	–6	–44
	Övriga kostnader	–24	–9
	Förändring av ej realiserade värdeförändringar	26	–6
		31	–32
	Räntekostnader	–20	–18
	Finansiella omkostnader	–1	–6
		103	371

Resultaträkning (tkr)

	Not	1994	1993
<i>Bokföringsmässigt resultat</i>			
Ränteintäkter	1	144.609	144.826
Aktieutdelningar		27.465	7.907
Optionspremier		–	1.265
Inkomster – Fastigheter	2	34.688	26.736
Räntekostnader – Fastigheter		–19.934	–18.060
Avskrivningar – Fastigheter	3	–6.049	–3.887
Nedskrivning – Fastigheter		–	–40.000
Övriga kostnader – Fastigheter		–24.124	–8.645
Realiserade kursvinster	4	174.357	130.723
Realiserade kursförluster	4	–34.042	–64.490
Övriga intäkter	5	390	186
Finansiella omkostnader	6	–780	–6.117
Administrationskostnader	7	–9.907	–8.274
<i>Bokföringsmässigt resultat före anslag till forskning</i>		286.673	162.170
Beviljade anslag till forskning	8	–89.131	–60.581
<i>Bokföringsmässig ökning av eget kapital efter beviljade anslag till forskning</i>		197.542	101.589
Minskning/ökning av ej realiserade värdeförändringar	9	–193.224	201.038
Avsättning för bevarande av Stiftelsekapitalets realvärde	10, 20	–78.581	–92.997
<i>Real minskning/ökning av eget kapital efter beviljade anslag till forskning</i>		–74.263	209.630

Balansräkning (tkr)

	Not	1994-12-31		1993-12-31	
		Bokförda värden	Marknadsvärden	Bokförda värden	Marknadsvärden
<i>Tillgångar</i>					
Likvida medel		275.072	275.072	134.072	134.072
Certifikat m m	11	156.397	156.397	236.571	236.571
Obligationer	12	1.251.630	1.242.384	770.600	852.397
Aktier och konvertibler	13	1.804.571	1.768.962	647.658	740.098
Andelar i fastighetsbolag	14	61.370	51.353	61.370	62.835
Fastigheter	14, 15	375.455	399.250	326.655	313.100
Upplupna ränteintäkter		65.032	65.032	48.257	48.257
Inventarier	16	1.505	1.505	–	–
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		486	486	427	427
Övriga fordringar	17	5.416	5.416	5.330	5.330
<i>Summa tillgångar</i>		3.996.934	3.965.857	2.230.940	2.393.087
<i>Skulder och eget kapital</i>					
<i>Skulder</i>					
Leverantörsskulder		2.223	2.223	219	219
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	18	12.928	12.928	9.007	9.007
Övriga kortfristiga skulder	19	624	624	950	950
Beviljade ej utbetalda anslag		56.340	56.340	33.770	33.770
Inteckningslån		183.484	183.484	145.504	145.504
<i>Summa skulder</i>		255.599	255.599	189.450	189.450
<i>Eget kapital</i>					
Stiftelsekapital	20	3.009.207	–	1.506.904	–
Uppindexerat stiftelsekapital	10	–	3.652.714	–	2.071.830
Vinstregleringsfond		723.128	57.544	534.586	131.807
<i>Summa eget kapital</i>		3.741.335	3.710.258	2.041.490	2.203.637
<i>Summa skulder och eget kapital</i>		3.996.934	3.965.857	2.230.940	2.393.087
<i>Ställda panter</i>					
Fastighetsinteckningar		195.319	–	153.583	–
<i>Ansvarsförbindelser</i>					
Pensionsåtagande		2.553	–	3.410	–
Beviljade anslag att utgå ur 1995 års avkastning		16.200	–	–	–

Noter (belopp i tkr)

Not 1	Ränteintäkter	1994	1993
	Bank	16.646	8.082
	Certifikat	13.133	27.312
	Obligationer	114.232	108.823
	Konvertibler	598	609
		144.609	144.826

Not 2 Inkomster – Fastigheter

Av fastighetsinkomsterna utgör 515 tkr en beräknad internhyra för stiftelsens egna lokaler under andra halvåret 1994.

Se även not 7.

Not 3 Avskrivningar – Fastigheter

Avskrivningar enligt plan grundas på anskaffningsvärden och fördelas över den beräknade ekonomiska livslängden. Avskrivningar på byggnader sker med 2 % årligen.

Not 4 Realiserade kursvinster/förluster

	1994		1993	
	Vinster	Förluster	Vinster	Förluster
Obligationer	17.986	3.624	17.979	231
Aktier och konvertibler	156.371	27.967	109.672	62.084
Optioner	–	–	404	2.175
Valutor	–	2.451	2.668	–
	174.357	34.042	130.723	64.490

Not 5 Övriga intäkter

	1994	1993
Intäkter från publikationer	11	28
Ej utnyttjade anslag	280	158
Övrigt	99	–
	390	186

Not 6 Finansiella omkostnader

	1994	1993
Courtage	–	5.059
Depåavgift	440	684
Börs- och Reuterskärmar	340	374
	780	6.117

Fr o m 1994 ingår, i enlighet med god redovisningssed, transaktionskostnader i form av courtage i anskaffningsvärdet för respektive värdepapper. Courtagekostnader påverkar därmed resultatet först i samband med att kursvinster/förluster realiserar. För 1993 och tidigare år redovisades dessa transaktionskostnader som finansiella omkostnader.

Under 1994 uppgick courtage-kostnader till 8.519 tkr (1993: 5.059 tkr)

Se även not 4.

Not 7	Administrationskostnader	1994	1993
	Löner och ersättningar till		
	– styrelsen och verkställande direktören	1.590	1.243
	– övrig personal	2.595	2.320
	Tjänstepensioner	799	800
	Sociala avgifter	1.259	1.209
	Resor och traktamenten, kansli och styrelse	442	362
	Revision och redovisningskonsultation	307	300
	Övriga konsulttjänster	261	159
	Lokalkostnader	1.218	1.334
	Förbrukningsinventarier	472	28
	Avskrivningar inventarier	199	–
	Övrigt	765	519
		9.907	8.274

Medeltalet anställda under året har varit

	1994	1993
Kvinnor	5,5	5,5
Män	3,0	3,0
Total	8,5	8,5

Not 8 Anslag till forskning

	1994	1993
Anslag från Riksbankens donation	69.548	60.358
Anslag från Erik Rönnbergs donation om åldersrelaterade sjukdomar	253	223
Anslag från Kulturvetenskapliga donationen	19.330	–
	89.131	60.581

Not 9 Förändring av ej realiserade värdeförändringar

	1994		1993		Förändring
	Vinster	Förluster	Vinster	Förluster	
Obligationer	–	9.246	81.797	–	–91.043
Aktier och konvertibler	–	35.609	92.440	–	–128.049
Fastigheter och andelar i fastighetsbolag	13.778	–	–	12.090	+25.868
	13.778	44.855	174.237	12.090	–193.224

Not 10 Avsättning för bevarande av stiftelsekapitalets realvärde

Genomsnittsvärdet för konsumentprisindex 1994 uppgår till 248,5. Motsvarande indexvärde för 1993 är 243,2. Mellan 1994 och 1993 ökade således konsumentprisindex med 2,2 %.

Avsättningen för bevarande av stiftelsekapitalets realvärde blir då $0,022 \times (2.071.830 + 1.500.000 + 53) = 78.581$

där 1.500.000 utgör den kulturvetenskapliga donationen och 53 utgör tillskottet till Nils-Eric Svenssons fond.

Se vidare Not 20.

Not 11	Certifikat m.m.	Bokfört värde	Nominellt värde
	Företagscertifikat	106.345	110.000
	Hypoteksinstituts förlagslån i form av Floating-Rate-Note-lån (FRN)	50.052	50.000
		156.397	160.000

Vid utgången av 1993 innehade stiftelsen kortfristiga certifikat till ett bokfört värde om 236.571 tkr (nominellt värde 240.000 tkr).

I balansräkningen har stiftelsen valt att som marknadsvärde redovisa bokförda (=anskaffnings) värden när det gäller ovanstående kortfristiga värdepapper.

Not 12	Obligationer	Nominellt värde	Bokfört värde	Marknadsvärde
	Bostadsinstituts obligationer med förfallodatum			
	1995	120.000	108.724	121.000
	1996	280.000	281.165	281.974
	1997	140.000	135.536	134.385
	1998	100.000	106.594	95.842
	1999	630.000	568.678	558.000
	2005	50.000	50.933	51.183
		1.320.000	1.251.630	1.242.384

Vid utgången av 1993 innehade stiftelsen obligationer – uteslutande bostadsobligationer – till ett bokfört värde av 770.600 tkr (nominellt värde 795.000 tkr).

Not 13	Aktier och konvertibler	Antal	Anskaffningsvärde	Marknadsvärde	Valutaenhet
	AGA A	995.500	67.802	67.196	
	AGA B	10.790	758	734	
	ASEA A	296.319	163.405	159.123	
	ASEA B	1.952	1.154	1.050	
	Astra A	1.020.000	183.535	195.840	
	Bergman & Beving	66.092	8.262	9.319	
	BPA B	800.000	10.812	11.440	
	Cloetta	30.000	3.321	2.850	
	Elekta	52.200	7.836	8.352	
	Ericsson B	383.473	129.730	157.224	
	Esselte B	164.000	19.886	15.498	
	Euroc A	85.000	11.217	12.835	
	Graningeverken	210.650	71.147	63.406	
	JP Bank A	360.000	14.588	10.980	
	JP Bank B	390.000	15.725	11.583	
	LIC Care	10.000	7.300	5.900	
	MODO A	70.400	17.786	24.640	
	Perstorp	160.000	43.607	43.840	
	Sandvik A	224.946	26.546	26.994	
	Sandvik B	314.185	37.324	37.545	
	SCA A	55.958	7.834	6.575	
	SCA B	636.477	85.371	74.150	
	SEB A	730.500	38.487	30.827	

Not 13	Aktier och konvertibler forts.)	Antal	Anskaffningsvärde	Marknadsvärde	Valutaenhet
	SHB A	150.000	16.090	14.625	
	Skandia	413.632	62.901	53.152	
	Skanska	346.809	63.244	59.304	
	SKF B	50.000	6.921	6.125	
	Sparbanken A	300.000	17.111	15.600	
	SSAB A	50.000	14.819	16.250	
	Stadshypotek A	401.652	35.151	39.161	
	Stora A	126.742	48.140	56.780	
	Volvo	350.000	45.292	48.825	
	<i>Summa svenska aktier</i>		1.283.102	1.287.723	SEK

Utländska aktier

	Antal	Anskaffningsvärde	Marknadsvärde	Valutaenhet
American Express	48.000	1.463	1.416	USD
Arvin Industries	42.700	1.330	993	USD
Bank America	25.000	1.089	988	USD
Bay Networks	81.200	2.882	2.375	USD
Best Buy	15.000	518	469	USD
Cleartnet	50.000	556	375	USD
Great American	850	230	1	USD
Home Depot	50.000	2.058	2.300	USD
King World	25.000	988	863	USD
Liberty	45.000	1.301	1.142	USD
McDonalds	37.000	1.001	1.082	USD
Pacific Forest	100.000	1.415	882	USD
Philip Morris	41.000	2.475	2.358	USD
Quest	130.806	2.000	2.123	USD
Sprint	86.000	2.672	2.376	USD
Temple Inland	33.800	1.599	1.525	USD
Toys R Us	30.000	1.121	915	USD
Walt Disney	68.000	2.858	3.137	USD
Danske Bank	31.000	12.012	10.292	DKK
Tele Danmark	12.000	3.720	3.708	DKK
Amer	16.500	2.109	1.353	FIM
Enso Gutzeit	170.000	6.975	6.919	FIM
Huhtamäki B	22.000	4.114	3.432	FIM
Kemira	60.000	2.280	2.040	FIM
Outokumpo	83.000	7.540	7.221	FIM
Repola	111.000	12.511	9.491	FIM
Barclays	2.165	12	13	GBP
Burma Castrol	100.000	868	815	GBP
Glaxo	83.614	554	554	GBP
ICI	115.000	827	861	GBP
Siebe	141.794	820	791	GBP
Air Liquide	6.600	4.909	4.712	FRF
Alcatel	9.766	7.137	4.453	FRF
Bouygues	6.847	4.191	3.499	FRF
Carrefour	2.300	4.913	5.088	FRF
General Des Eaux	8.377	5.072	4.348	FRF
Lafarge	13.495	5.094	5.128	FRF

Not 13 Utländska aktier forts.)

	Antal	Anskaffnings- värde	Marknads- värde	Valuta- enhet
Legris	8.500	4.607	2.792	FRF
LVMH	8.500	7.309	7.166	FRF
Paris Development	50.000	5.000	1.800	FRF
Saint Gobain	6.148	4.103	3.775	FRF
Schneider	13.500	6.013	4.779	FRF
Société Général	9.350	5.896	5.245	FRF
Leifheit	3.000	1.993	2.130	DEM
A Berg Far East	37.636	4.985	5.968	USD
Fleming East Opp.	114.671	2.000	2.361	USD
India Fund	135.000	1.924	1.434	USD
A Berg Japan	255.964	25.000	23.234	SEK
Summa utländska aktier		509.054	468.022	SEK
Konvertibler				
	Nominellt värde	Anskaffnings- värde	Marknads- värde	Valuta- enhet
AGA	587	1.011	938	
Investor	9.497	11.288	12.180	
SEB	95	116	99	
Summa konvertibler		12.415	13.217	SEK
Summa svenska aktier och konvertibler		1.295.517	1.300.940	SEK
Summa aktier och konvertibler		1.804.571	1.768.962	SEK

Not 14 Fastigheter och andelar i fastighetsbolag

Andelar i Fastighetsbolag	Stiftelsens ägarandel	Bokfört värde	Marknads- värde
Peachtree Place, L.P. USA	40 %	27.802	17.862
Reindeer Realty, L.P. USA	90 %	33.568	33.491
Summa		61.370	51.353
Fastigheter			
Styrpinnen 23, Stockholm	100 %	47.282	54.000
Claus Mortensen 24, Malmö	100 %	86.063	95.000
Adam och Eva 9 och 13, Stockholm	50 %	137.979	130.000
Brännaren 7, Stockholm	100 %	17.625	21.000
Kampsången 4, Stockholm	100 %	12.043	13.000
Sländan 2, Stockholm	100 %	9.195	14.000
Trädlärkan 2, Stockholm	100 %	11.702	19.000
Rekryten 6, Stockholm	100 %	28.318	28.250
Snöklockan 1, Stockholm	100 %	25.248	25.000
Summa		375.455	399.250
Totalt		436.825	450.603

För fastigheter förvärvade under 1994 har marknadsvärdet satts lika med anskaffningsvärdet.

För övriga fastigheter och andelar i fastighetsbolag baseras marknadsvärdena på externa värderingar utförda av välrenommerade värderingsfirmor.

Not 15 Fastigheter

	1994	1993
Anskaffningsvärde, byggnader	315.211	277.531
Ackumulerade, planmässiga avskrivningar	-14.294	-8.244
Accumulerad extraordinär nedskrivning, byggnader	-58.258	-58.258
Byggnader, bokfört värde	242.659	211.029
Anskaffningsvärden, mark	177.538	160.368
Accumulerad extraordinär nedskrivning, mark	-44.742	-44.742
Mark, bokfört värde	132.796	115.626
Summa bokfört värde	375.455	326.655
Taxeringsvärden		
Byggnader	154.918	79.715
Mark	63.627	40.540
Summa	218.545	120.255

Fastigheternas marknadsvärden framgår av not 14. Se även not 3.

Not 16 Inventarier

Fram t o m 1993 kostnadsbokfördes alla inventarieförvärv. Fr o m 1994 tillämpas en avskrivningsplan om 20% per år.

Not 17 Övriga fordringar

	1994	1993
Hyresfordringar m m	3.259	2.424
Handpenning fastighet	1.800	2.825
Moms fastigheter	357	81
Summa	5.416	5.330

Not 18 Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

	1994	1993
Sociala avgifter	187	136
Intjänade ej uttagna semesterdagar	93	138
Särskild löneskatt på pensionsförs. premier	97	74
Upplupna räntor inteckningslån	1.821	1.704
Förutbetald hyresintäkt	7.630	5.872
Övrigt, fastigheter	2.901	951
Övriga upplupna kostnader	199	132
Summa	12.928	9.007

Not 19 Övriga kortfristiga skulder

	1994	1993
Personalens källskatt	228	148
Fastighetsskatt	396	202
Lagfart	-	600
Summa	624	950

Not 20

Eget kapital

Nominellt kapital	Stiftelse- kapital	Vinstregle- ringsfond	Totalt eget kapital
Eget kapital 93-12-31	1.506.904	534.586	2.041.490
Kulturvetenskaplig donation	1.500.000	–	1.500.000
Tillskott till Nils-Eric Svenssons fond	53	–	53
Erik Rönnbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren	2.250	–	2.250
Årets avsättning	–	197.542	197.542
Eget kapital 94-12-31	3.009.207	732.128	3.741.335
Realt kapital	Stiftelse- kapital	Vinstregle- ringsfond	Totalt eget kapital
Eget kapital 93-12-31	2.071.830	131.807	2.203.637
Kulturvetenskaplig donation	1.500.000	–	1.500.000
Tillskott till Nils-Eric Svenssons fond	53	–	53
Erik Rönnbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren	2.250	–	2.250
Avsättning för bevarande av stiftelse- kapitalets realvärde (se not 10)	78.581	–	78.581
Real minskning av eget kapital efter beviljade anslag till forskning	–	–74.263	–74.263
Eget kapital 94-12-31	3.652.714	57.544	3.710.258

Donationer

De medel som Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond förvaltar härrör för närvarande från fem olika donationer.

- Donation från Sveriges Riksbank för att främja och understödja vetenskaplig forskning
- Nils-Eric Svenssons fond
- Erik Rönnbergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar
- Erik Rönnbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren (fr o m 1994-12-29)
- Kulturvetenskaplig donation

(För en mer utförlig beskrivning av ändamålen för de olika donationerna hänvisas till avsnittet "Den forskningsstödande verksamheten".)

Samtliga medel som donerats till Riksbankens Jubileumsfond samförvaltas. Avkastningen från de olika donationerna skall emellertid gå till olika ändamål. Stiftelsens totala avkastning på förvaltade medel måste därför fördelas på de olika donationerna.

I början av 1994 var marknadsvärdet av de olika donationerna följande:

Riksbankens donation	2.195.409 tkr	(59,2763 %)
Nils-Eric Svenssons fond	436 tkr	(0,0118 %)
Erik Rönnbergs donation om åldersrelaterade sjukdomar	7.845 tkr	(0,2118 %)
Kulturvetenskaplig donation	1.500.000 tkr	(40,5001 %)
	3.703.690 tkr	(100,0000 %)

Riksbankens Jubileumsfonds totala avkastning 1994 (bokföringsmässigt resultat + ökning/minskning av ej realiserade värdeförändringar = 286.673 – 193.224 = 93.449 tkr) skall proportioneras ut på de olika donationerna.

1. Riksbankens donation inkl. Nils-Eric Svenssons fond

Ingående värde	2.195.845
Årets avsättning	+55.404
Årets anslag	–69.548
Marknadsvärde 1994-12-31	2.181.701

Anslagen från Nils-Eric Svenssons fond har inte någon direkt koppling till avkastningen på förvaltade medel. Styrelsen för Riksbankens Jubileumsfond har förbundit sig att se till att anslagen per år kan uppgå till ett visst belopp – som för 1994 är 150.000 kr. Donationen skall anses vara förbrukad vid utgången av 2015. I denna sammanställning har därför Nils-Eric Svenssons fond slagits ihop med Riksbankens donation.

2. Erik Rönnbergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar

Ingående värde	7.845
Årets avsättning	+198
Årets anslag	–253
Marknadsvärde 1994-12-31	7.790

3. Kulturvetenskaplig donation

Ingående värde	1.500.000
Årets avsättning	+37.847
Årets anslag	–19.330
Marknadsvärde 1994-12-31	1.518.517

4. Erik Rönnbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren

Under 1994 års allra sista dagar erhöll Riksbankens Jubileumsfond ytterligare en donation från Erik Rönnberg om 2.250 tkr.

Stockholm den 7 februari 1994

Inge Jonsson Ordförande	Lars F Tobisson Vice ordförande	Elving Andersson
Barbara Cannon	Lars Engwall	Lena Hjelm-Wallén (t o m 94 10 07)
Arne Kjörnsberg	Berit Löfstedt	Bertil Persson
Åke Smids	Jarl Torbacke	Sten Wikander
Dan Brändström Verkställande direktör		

Revisionsutlåtande

Vi har granskat årsredovisningen, räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning för år 1994. Granskningen har utförts enligt god revisionsred.

Granskningen har inte givit anledning till anmärkning mot vare sig årsredovisning, räkenskaper eller styrelsens och verkställande direktörens förvaltning av stiftelsens angelägenheter. Enligt vår bedömning är redovisningen rättvisande och upprättad i enlighet med god redovisningsred.

Stockholm den 8 februari 1995

Ernst & Young AB

Per Björngård
Auktoriserad revisor

Nya forskningsprojekt 1994

Liksom i tidigare årsredovisningar presenteras i det följande sammanfattningar av de nya forskningsprojekt som beviljats anslag under året (sid. 30-63). Texterna är skrivna av forskarna själva och är hämtade från avsnittet "Sammanfattning av projektets syfte, betydelse och genomförande" ur inlämnad ansökan. Även projektens titlar är formulerade av forskarna och hämtade från inlämnad ansökningsblankett.

Riksbankens Jubileumsfond beviljar ramanslaget, vilket medför att lokala omkostnadsavgifter, mervärdesskatt och i förekommande fall lokalkostnader ingår i angivna belopp.

Ekonomisk historia

Anders Nilsson, *Lunds universitet*

467.176 kr

Dnr 94/351

Skrivkunniga bönder – jordbruksomvandlingens entreprenörer? Läs- och skrivkun- nighet som transaktionsteknologi i den institutionella omvandlingen på den skånska landsbygden 1800-1880.

Syftet är att undersöka läs- och skrivkunnetens roll i den institutionella och organi- satoriska omvandlingen av den skånska landsbygden 1800-talet. Projektet utgår från nyinstitutionell teori och från hypotesen att läs- och skrivkunnet i egenskap av *transaktionsteknologi* var betydelsefull för denna omvandling. Andra övergripande hypoteser är att läs- och skrivkunnet var förutsättning för den snabba expansionen av marknader – men även att skolor och läs- och skrivkunnet expanderade, som följd av expanderande och allt mer komplicerade marknader. En annan är att litterata bönder fungerade som entreprenörer för det nya, alternativt fungerade som mottagare av moderniseringspropäer från sockenpräst, landshövding m fl. De övergripande hy- poteserna leder till ett antal testbara sådana. Som exempel kan nämnas att hypotesen att läs- och skrivkunniga bönder var överrepresenterade bland dem som lånade ur kyrkkassan kan prövas i kyrkoräkenskaperna, medan antagandet att litterata bönder även var överrepresenterade bland dem som ansökte om skifte kan prövas i Malmö lantmäterikontors material, o s v. Efter bearbetningen av materialet ska de litterata bönderna – och kontrollgrupperna, de illitterata – från ett antal socknar kunna ges en mängd karaktäristika, som gör det möjligt att beskriva den aktiva grupp, eller det eventuella nätverk, som ledde moderniseringen – och i vilka avseenden de ledde den. Undersökningen omfattar gruppens agerande på den uppväxande kapitalmarknaden, i samband med ansökningar om skiften, jordköp, i sockenstämman, vid anläggande av protoindustriella verksamheter m m. I detta sammanhang kommer även att närmare analyseras varför läs- och skrivkunnet expanderar i vissa områden men ej i andra.

Företagsekonomi

Claes Svensson, *Lunds universitet*

266.958 kr

Dnr 94/109

Beteendemönster hos svenska börsnoterade aktiebolags styrelser – orsaker och effek- ter.

Syftet är att generera kunskap om hur styrelser arbetar i större svenska företag, om skillnader och likheter mellan olika styrelsernas arbetssätt samt orsaker till och konsekvenser av olika arbetssätt.

Den internationella litteraturen domineras av den amerikanska styrelseforskningens statistiskt baserade studier. Till skillnad från de amerikanska studierna bygger de svenska styrelsestudierna primärt på intervjumaterial och fallstudier. Detta är en styrka i det att en djupförståelse uppnås och möjligheter till conceptualisering skapas. Dock återstår att skapa en mer generell kategorisering av styrelsearbete och att söka generella orsakssamband mellan styrelsens sammansättning, dess handlande och före- tagens utveckling.

Den kunskap, som kan genereras i projektet, kan få teoretisk och praktisk betydelse. Praktiskt kan kunskaperna om orsaker till och effekter av olika styrelsebetenden få betydelse för utbildning av styrelseledamöter och vid universiteten. Teoretiskt kan projektet ge bidrag till den forskning om styrelser, som hittills varit relativt blygsam i förhållande till forskningen om företagsledning.

Uppläggningsen innebär att konstruera en modell, utifrån vilken ett antal hypoteser

kan skapas. Vidare utföres en hypotestestande undersökning avseende ett 80-tal börs- noterade företag i Sverige, varvid ett flertal källor används för att generera data, som ligger till grund för hypotestestningen. Således är avsikten att ur ett omfattande data- material, successivt avrapportera resultat.

Nils Kinch, *Uppsala universitet*

400.436 kr

Dnr 94/165

Hur sprids och institutionaliseras föreställningar om ledarskap i det svenska närings- livet?

Vad vet vi egentligen om de föreställningar om ledarskap och företagsbeteende som vägleder företagsledares agerande? Hur sprids och institutionaliseras kunskap om fö- retagsledning i vid mening i samhället? Vilka bidrar till att forma den förhärskande bilden om företagsledning i samhället och hur är denna bild relaterad till de föreställ- ningar som i praktiken vägleder personer i näringslivet? Avsikten är att studera vilka föreställningar om företagsledning och ledarskap som institutionaliserats i det svenska näringslivet, dvs blivit för-givet-tagna som kännetecknande för hur företag och orga- nisationer fungerar, utvecklas, leds och styrs. Därmed vill projektet bidra till kun- skapsutvecklingen om hur organisationer leds och utvecklas. Projektet avser att un- dersöka vilka föreställningar som sprids och institutionaliseras i det svenska näringsli- vet, hur de skapas och bevakas av olika aktörer, samt var de har sitt ursprung. På så vis bör det framkomma vilken betydelse dessa föreställningar har för hur företag styrs, förändras, leds och utvecklas. I den utsträckning detta har diskuterats tidigare har i regel systematiska empiriska underlag saknats. Avsikten är att bidra till teoriut- vecklingen mot bakgrund av omfattande empiriska data. Dessutom avses att göra jämförande studier mellan olika nivåer i ett företag, mellan olika företag av liknande storlek, av olika storlek samt inom olika branscher för att granska om det finns likhe- ter i spridningsvägar och dominerande föreställningar. En uppskattning är att ungefär tio företag kan komma att ingå i studien. Genom att intervju ett antal chefer på olika nivåer kartläggs vilka föreställningar de har om ledarskap och hur de bibringats dem. Som komplement till intervjuer är avsikten även att studera vilka andra uttrycksformer de utnyttjar, som deras föredrag och presentationer, samt dokument de skriver och in- tervjuer de ger i dags- och fackpress. Dessutom avses att använda öppna intervjuer i syfte att fånga respondenternas eget språkbruk. Därefter analyseras svaren tillsam- mans med de andra uttrycksformerna som texter med avseende på bärande idéer samt retoriska karakteristika. Projektet är kopplat till ett Europeiskt forskningsprogram som är under framväxt samt till andra projekt som drivs i Sverige.

Sven-Erik Sjöstrand, *Handelshögskolan i Stockholm, EFI* 494.400 kr

Dnr 94/326

Den svenska ideella sektorn.

Intresset för den ideella sektorn har ökat kraftigt på senare tid. Det grundas i en vilja att lyfta fram en del av samhället som delvis levit i det fördolda. Det ökade intresset är också en del i en större process där välfärdsstatens ideologiska och ekonomiska kriser tycks leda till en förändrad syn på den ideella sektorns roll i samhället. Särskilt mot denna bakgrund saknas det kunskaper om den svenska sektorn. För att bidra till att fylla dessa kunskapsluckor och möjliggöra internationella jämförelser skall, som en del av en internationell komparativ studie, fyra delstudier med fokus på den svenska ideella sektorn genomföras. Studierna skall behandla sektorns struktur och omfatta- ning, dess historia samt de politiska och legala förutsättningarna. Delstudierna kom- mer att inkludera survey-undersökningar av bland annat ideella föreningar och stiftel- ser, historiska undersökningar av sektorns framväxt och förhållande till staten samt semistrukturerade intervjuer med företrädare för sektorn och betydande aktörer i dess

omgivning. Fördjupningar på nationell nivå skall dessutom genomföras. Här är frågor om organisationernas anpassning till omvärldsförändringar och deras förhållande till staten centrala. En undersökning, byggd på fallstudier, skall specifikt behandla det sociala fältet, med tyngdpunkt på förändringar efter andra världskriget. En andra delstudie fokuserar på organisering och ledning av ideell verksamhet. I denna studie spelar även undersökningar av sektorns resursbaser en central roll.

Jan-Erik Vahlne, Handelshögskolan i Stockholm, IIB 494.400 kr

Dnr 94/414

Utveckling av institutioner för Internationell Affärsverksamhet – Multinationella företags verksamhetsformer i Östeuropa.

De extrema förhållanden som råder i de före detta planekonomierna med en stor potentiell avsättningsmarknad och tillgång på råvaror och billig arbetskraft i kombination med hög risk och osäkerhet kan förväntas leda till beteenden från utländska företag som skiljer sig från motsvarande beteenden på t ex västeuropeiska marknader.

I programmet medverkar ett amerikanskt, ett japanskt och ett svenskt forskarlag. Det svenska projektet studerar för svenska företag:

1. Val av etableringsform
2. Utformning av styr- och kontrollsystem
3. 1 och 2 i utveckling över tiden till följd av lärande
4. Likheter och skillnader i avseenden 1-3 i jämförelse med de japanska och amerikanska företagen som studeras av de två andra forskarlagen.

Förutom att bidra till teoriutvecklingen kommer informationsspridning att ske till praktiker för att underlätta deras fortsatta verksamhet i Central- och Östeuropa. Den teoretiska basen utgörs av modeller över internationaliseringsprocesser och styrning och kontroll i multinationella företag. Empiriskt utgörs den valda metoden av longitudinella fallstudier.

Nils Brunsson, Handelshögskolan i Stockholm, EFI 494.400 kr

Dnr 94/464

Varför förlorar beställar-utförarmodellen sin popularitet?

Det har noterats att många metoder för styrning och organisering som snabbt blir populära och sprids i en grupp av organisationer, lika snabbt tappar sin popularitet. Nyligen har detta hänt med målstyrning i den kommunala sektorn och samma sak tycks f n hända med den s k beställar-utförarmodellen (BU-modellen). Denna modell blev snabbt populär i början av 1990-talet men populariteten har därefter avtagit. Ifrågasättanden har blivit vanliga och spridningen av den tycks nu ha upphört. I projektet ställs två frågor om empirin:

- 1) Varför överger vissa kommuner sina planer att införa beställar-utförarmodellen?
- 2) Varför ifrågasätts modellen i kommuner som redan har infört den?

Projektets teoretiska ram utgörs av den s k nyinstitutionella skolan inom organisationsteorin. Det empiriska fenomenet behandlas inom denna skola som exempel på avinstitutionalisering. Avinstitutionalisering, liksom institutionalisering, har behandlats sparsamt inom den nyinstitutionella skolan och teori för denna process saknas i stort sett. Projektets teoretiska syfte är att försöka bidra till att fylla detta teoretiska tomrum. Studier ska göras dels i sådana kommuner som övergav planer på att införa BU-modellen och i sådana som börjar ifrågasätta den efter införandet, och dels på sektornivå.

Nationalekonomi

Henry Ohlsson, Uppsala universitet

433.806 kr

Dnr 94/94

Jämlikhet i möjligheter, arv och altruism.

Ojämlighet i välfärds- och förmögenhetsfördelning kan föras mellan generationer, t ex genom arv. Om välbärgade föräldrar bryr sig om sina vuxna barns välfärd (altruism) kan de avsiktligt vilja avstå från egen konsumtion, till förmån för barnen, genom arv. Är det då också möjligt att lämna arv kommer t ex konsumtionsfördelningen inom en generation att bli jämnare än inkomstfördelningen.

Om arv är oavsiktliga är de goda skattebaser. Om de däremot är avsiktliga kan arvsbeskattning tvärtom ge upphov till välfärdsförluster. Arvsskatten kan tyckas som en försumbar skattekölla men välfärdsförlusterna skulle ändå kunna vara stora. I så fall måste även synen på hur progressiva inkomstskatter påverkar inkomstfördelningen också bli en annan.

Vad styr hur mycket människor får i arv? Ett första deskriptivt syfte är att jämföra arvets storlek i Sverige med USA. Levnadsnivåundersökningarna har goda svenska mikrodata för detta. Det andra analytiska syftet är att undersöka vilka bestämningsfaktorer svenska arv har och om de är avsiktliga, även här i jämförelse med USA. Ett sätt att avgöra om arv är avsiktliga eller ej är att statistiskt undersöka om livstidsinkomster samvarierar med arv. Inom projektet kommer detta att göras genom att modeller för arv och livstidsinkomster skattas.

Bo Södersten, Lunds universitet

302.996 kr

Dnr 94/137

Internationell kunskapspridning och ekonomisk tillväxt.

Projektet har sin utgångspunkt i ny ekonomisk teoribildning, endogen tillväxtteori. Denna teori betonar kunskapens roll i tillväxtprocessen. Ett flertal teoretiska arbeten har behandlat kunskapens roll i tillväxtmodeller, men få empiriska studier av kunskapspridning samt kunskapens ekonomiska effekter har företagits. Olika antaganden om kunskapens beskaffenhet ger olika resultat i tillväxtmodeller och kan därmed resultera i motstridiga ekonomisk-politiska rekommendationer. Det är därför av vikt att närmare studier av kunskapens karakteristika samt kunskapspridningens natur genomförs. Resultatet av sådana studier kommer att ha långtgående ekonomisk-politiska implikationer för internationell integration, handelspolitik, forskningsstöd och utbildningspolitik. Projektet har tre huvudsyften. Det första syftet är att undersöka i vilken grad kunskap sprids mellan länder, jämfört med nivån på inhemsk kunskapspridning. Ett andra närliggande problem är hur sådan mellanstatlig överföring sker och vilka faktorer som påverkar denna spridning. Slutligen studeras de ekonomiska effekterna av kunskapsgenererande aktiviteter – såsom utbildning och forskning – och internationell kunskapsöverföring, på både nationell nivå och industrinivå.

Henrik Horn, Stockholms universitet

756.824 kr

Dnr 94/270

Konkurrenspolitik under internationell konkurrens och ofullständig information.

Detta projekt syftar till att skapa en fastare principiell grund för utformandet av konkurrenspolitik. Det finns enligt vår uppfattning två genomgående brister i den existerande teorin som ofta gör det svårt att applicera den på konkreta problem:

1. Den bortser nästan alltid från förekomsten av internationell konkurrens
2. Den förutsätter nästan genomgående att såväl marknadens aktörer som konkurrensövervakande myndigheter har fullständig tillgång till nödvändig information samt att de alla har obegränsad förmåga att använda informationen på ett rationellt sätt.

Projektet ska belysa konkurrenspolitikens roll i öppna ekonomier och informations-tillgångens betydelse för utformningen av en sådan. Bl a kommer landvinningar inom informations- och incitamentsteori att utnyttjas för att analysera konkreta konkurrenspolitiska frågeställningar. Metodologiskt kan detta arbete sägas ligga i skärningen mellan teorin för industriell organisation och utrikeshandelsteori. Till skillnad från det arbete som bedrivits i internationell ekonomi under det senaste decenniet, där man infört element av industriell organisation i utrikeshandelsteori, kan detta projekt sägas införa element av utrikeshandel och internationell konkurrens i modeller utvecklade inom teorin för industriell organisation.

Ett centralt begrepp av intresse i detta sammanhang är marknadssegmentering. Lika orimligt som det ofta är att bortse från internationell konkurrens, lika orimligt är det att betrakta hela världen som en friktionsfri, homogen marknad. I verkligheten är nationella marknader delvis segmenterade. Projektet avser att ge förekomsten av marknadssegmentering en ordentlig analytisk grund och studera implikationerna av segmentering bl a för effekterna av ekonomisk integration och företagsförvärv. Andra aspekter som ska analyseras är betydelsen av konkurrenstrycket på hemmamarknaden för intern effektivitet och innovationsincitament när företagen är inbegripna i internationell oligopolistisk konkurrens. Projektet avser också att studera bankers och andra finansiella institutioners funktioner, organisation och beteende för att kunna ge en bättre grund för reglering av de finansiella marknaderna.

Anders Vredin, Handelshögskolan i Stockholm

494.400

Dnr 94/273

Makroekonomi och finansiella marknader

Forskningsprogrammet syftar till att undersöka, teoretiskt såväl som empiriskt, transmissionsmekanismerna mellan ekonomins reala och finansiella marknader. Dagens makroekonomiska utveckling, där efterkrigstidens värsta konjunkturnedgång sammanfaller med en finansiell kris, visar tydligt på behovet av en ökad förståelse av dessa samband. Till de mekanismer som kommer att studeras hör penningpolitikens effekter via inflation, räntor, växelkurser och kreditvolym. Mekaniserna fungerar annorlunda idag än tidigare, till följd av liberaliseringarna av de finansiella marknaderna och den internationella integrationen.

Forskningsprogrammet är upplagt som ett antal delprojekt. En bredare kunskapsmassa skapas i nätverket mellan forskare verksamma inom olika delprojekt. Handelshögskolan i Stockholm har goda förutsättningar att skapa en gynsam miljö för forskning inom gränsområdet makro- finansiell ekonomi. Där finns idag separata institutioner för nationalekonomi, finansiell ekonomi, internationell ekonomi och ekonomisk statistik. Programmet kommer att behöva kompetens från alla dessa områden. Det kommer också att underlätta rekryteringen av doktorander till det viktiga – men relativt outforskade – området finansiell ekonomi- makroteori.

Kulturgeografi

Gunnel Forsberg, Uppsala universitet

667.394 kr

Dnr 94/197

Mälardalens landsbygd i förändring.

Projektet fokuserar på demografiska, ekonomiska, sociala och kulturella förändringar på landsbygden i Mälardalen. Denna förändring är en följd av en ökad inflyttning till landsbygden från tätorterna i regionen.

Även om man kan finna vissa rumsliga mönster i regionen när det gäller inflyttningen till landsbygden, uppvisar fenomenet en mycket komplex kartbild som innebär att regionens landsbygd differentieras, såväl befolkningsmässigt som ekonomiskt och socialt.

Syftet med projektet är att analysera orsakerna bakom och konsekvenserna av denna förändringsprocess.

Utgångspunkten är att pröva tesen att denna differentiering tar sig uttryck i att det i vissa bygder pågår en övergång från ett stationärt och slutet samhälle till ett dynamiskt och öppet samhälle. Denna omvandling utmärks av en förändring av de ekonomiska verksamheterna och en ökad konkurrens om markens användning samt en ökad integration mellan stad och landsbygd.

Pedagogik

Kjell Rubensson, Linköpings universitet

533.914 kr

Dnr 94/252

Närhet i distansutbildning: Analys av interaktionen i undervisningsprocessen.

Den stora utmaning Sverige och andra industrinationer står inför när det gäller att öka humankapitalet ställer distansutbildningen inför nya uppgifter och krav. Den teknologiska utvecklingen som måste sättas i tillämpning har de senaste årtiondena rönt mycket uppmärksamhet. Pedagogiska frågor kring själva distansundervisningen har inte givits stort utrymme.

Detta projekts *övergripande syfte* är att ge ett teoretiskt och empiriskt bidrag till förståelsen av undervisningsprocessen.

Arbetet skall utföras genom att:

1. göra en metaanalys av de senaste tio årens forskning kring planering och organisation av undervisning, främst vid distansutbildning
2. på grundval av analysen utveckla en modell för interaktionen i undervisningsprocessen och hur inläringen kan stödjas av olika åtgärder i den studerandes kontext
3. pröva modellen genom att:
 - göra fallstudier kring några svenska distansutbildningar för att på detaljnivå studera hur man har eller inte har hanterat frågor kring interaktion
 - göra jämförelser mellan undervisningsansatser i olika länder (Kanada, Tyskland, Australien, Norge) med avseende på hur emotionella komponenter förs in i distansutbildningen.
 - lägga förslag om och i några svenska distansutbildningar praktiskt pröva strategier för att föra in emotionella komponenter i undervisningsprocessen och de olika kontexter som omge undervisningen.

Psykologi

Tommy Gärling, Göteborgs universitet

467.176 kr

Dnr 94/12

Betydelsen av osäkerhet i konflikter mellan egenintresse och allmänintresse.

Projektet syftar till att undersöka hur olika former av osäkerhet påverkar i vilken grad människor handlar i egenintresse när detta, som ofta är fallet, är i konflikt med det allmännas intresse. Människor med en social värdeorientering antas spontant handla i det allmännas intresse även om konsekvenserna av deras handlande är osäkra. Osäkerheten antas däremot påverka människor med en individualistisk värdeorientering, antingen de handlar i eget intresse eller, när situationen så uppfordrar, i det allmännas intresse. Om osäkerhet ökar eller minskar handlande i eget intresse beror på hur risktagande individen är. I en enkätundersökning undersöks de antagna sambanden mellan värdeorientering, risktagande, handlande respektive värdering av konsekvenser av olika handlingsalternativ. Olika former av osäkerhet hos konsekvenser för individen respektive det allmänna varieras systematiskt i uppföljande undersökningar av människor med olika värdeorientering respektive grad av risktagande.

Carl Martin Allwood, Göteborgs universitet

133.478 kr

Dnr 94/68

Frågeställningars framväxt och hantering av doktorander och forskare.

Projektet avser studier av hur frågeställningar uppkommer och hanteras i forskningsprocessen. Sådana aspekter av forskningsprocessen är betydligt mindre väl förstådda och studerade än andra aspekter. Inom projektet planeras att genom litteraturstudier och intervjustudier söka förbättra förståelsen kring hur frågeställningar växer fram hos doktorander och etablerade forskare samt hur dessa grupper värderar olika uppslag och vad de gör för att utveckla sådana problem de finner värda att satsa på. Genom att välja grupper på var sin sida av forskarkarriären kan vi studera utveckling av expertis i dessa sammanhang. Projektet kommer att analysera hur olika akademiska aktiviteter och miljöer påverkar frågeställningarnas uppkomst och hantering. Arbetet kommer att vara inriktat på doktorander och forskare inom ämnena psykologi och socialantropologi. Genom att välja dessa ämnen ges möjligheter att studera hur olika ämneskaraktäristika, så som t ex skillnader i orientering mot natur-, samhälls- och humanvetenskap, inverkar på de fenomen som studeras. Projektet rör forskningspsykologiska och vetenskapsteoretiska studier med samhällsrelig relevans för att bättre kunna förstå och påverka utvecklingen av forskningens inriktning åtminstone inom de studerade disciplinerna. Detta innebär att forskaren analyseras i sitt sociala och kulturella sammanhang, men intresse ägnas också åt hur kognitiva förhållningssätt hos forskaren påverkar framväxt av forskningsproblem.

Lars-Göran Öst, Stockholms universitet

467.176 kr

Dnr 94/138

Kognitiv terapi och beteendeterapi behandling av paniksyndrom med agorafobi.

Syften

1. Att för patienter med diagnosen *paniksyndrom med agorafobi* jämföra effekterna av **kognitiv terapi** (KT) och **beteendeterapi** (BT) med ingen behandling.
2. Att utvärdera effekten av *vidmakthållandeprogrammet* för patienter som har genomgått behandlingen.
3. Att jämföra patienterna efter behandlingen och vid uppföljningen med en ålders- och könsmatchad *normalgrupp*.

Betydelse

Projektet kommer att innebära flera viktiga prövningar av den kognitiva teorin för paniksyndrom. Resultatet av terapistudien kommer att visa om KT leder till en högre proportion kliniskt signifikant förbättrade patienter än BT genom att den fokuserar både på panikattackerna och undvikandebeteendet och inte bara på undvikandet som BT gör. Vidare kommer studien att visa vilken effekt vidmakthållandeprogrammet har för att resultatet av terapin skall stå sig på lång sikt. Dessutom kommer projektet att ge kunskap om vilka personlighetsstörningar som panikpatienter har och om dessa predicerar behandlingsresultatet, vilka komplikationer som förekommer hos patienterna, hur den sociala anpassningen och livskvaliten är hos agorafobiska patienter, något som till stor del är okänt, åtminstone vad gäller svenska patienter.

Genomförande

Patienter som remitterats till projektet från psykiatriska kliniker och mottagningar i Stockholms län genomgår en strukturerad screening-intervju för ångestdiagnoser och de som uppfyller kriterierna randomiseras till behandling med antingen KT eller BT, eller ingen behandling, med 25 patienter i varje grupp. Behandlingen är individuell och ges en gång per vecka i 16 veckor. Efter behandlingen får hälften av patienterna ett speciellt vidmakthållande-program medan den andra hälften inte får det. Före och efter behandlingen samt vid 1-års uppföljningen utförs mätningar av patienternas ångestproblem, komplikationer till dessa, personlighetsstörningar, social anpassning och livskvalitet med hjälp av oberoende bedömare, självskattningar, självobservationer och beteendetest.

Lennart Sjöberg,

Handelshögskolan i Stockholm, Centrum för riskforskning **618.000 kr**

Dnr 94/345

Individuella och kollektiva reaktioner på risker.

Reaktionerna på risker (t ex på myndighetsnivå beslut om att minska risk, på individnivå krav på riskminskning) varierar kraftigt, till synes utan nämnvärt samband med riskernas storlek. Konsekvensen av detta kan bli misshushållning och en slutlig riskbild som är en större belastning än vad som hade varit möjligt med andra beslutsprinciper. Ett annat resultat är misstro till myndigheter och politiker som anses ej kunna fatta rationella beslut. Dessa förhållanden är väl dokumenterade i USA, medan omfattande svenska kvantitativa data saknas. I detta projekt avses data insamlas som ger en bred avtäckning av riskbilden och riskreducerande beslut i vårt land. I en följande fas skall olika ansatser till förklaringar av variationer sökas. Det blir då frågan om att undersöka riskdimensioner med hänsynstagande till nyare resultat som visar att det är *konsekvenser*, inte sannolikheter, som är av störst betydelse för riskreducerande strategier. Vidare skall teoretiska ansatser prövas, främst "social amplification of risk", en huvudsakligen psykologisk referensram, och "kulturteorin" för riskperception (Douglas & Wildavsky). Slutligen uppmärksammas den ömsesidiga perceptionen av andra parters riskperception, t ex beslutsfattares uppfattningar om allmänhetens riskreaktioner. Det empiriska arbetet bedrivs med hjälp av enkäter som riktar till allmänheten (representativa stickprov av befolkningen) och beslutsfattare inom valda sektorer.

Sven Ingmar Andersson, Lunds universitet

734.132 kr

Dnr 94/365

Psykisk hälsa och hälsobeteende vid vanliga sjukdomar och besvär – hälsopsykologiska studier.

Projektets syfte.

Projektet studerar likheter och olikheter i hälsa, välbefinnande och hälsobeteende (coping) vid vanliga sjukdomar och besvär. Detta sker mot bakgrund av ålder, kön,

duration av besvär/sjukdom, typ av behandling/vård, stöd från anhöriga och andra demografiska, funktionella och strukturella faktorer av hälsopsykologisk relevans.

Betydelse.

Studierna utgår från Lazarus och Folkmans (1984) transaktionella stress- och coping-modell. Då särskild vikt kommer att fästas vid teoriutveckling med avseende på variabler och processer, kan projektet förväntas öka vår förståelse av beteende vid vanliga sjukdomar och besvär och fördjupa hälsopsykologisk teoribildning.

Genomförande.

Undersökningspersonerna rekryteras från såväl öppen som slutna vård samt från patientföreningar/patientorganisationer. Projektet inkluderar patientgrupper:

1. med besvär från övre delen av buken (dyspepsi)
2. med reumatoid artrit och osteoartros

Undersökningen kommer under projektperioden att utökas till att även omfatta:

3. patienter med svår njursjukdom (bl a dialyspatienter och njurtransplanterade)
4. cancerpatienter.

Valet av grupper har gjorts för att representera besvär/sjukdom av olika svårighetsgrad och duration.

Aila Collins, Karolinska institutet

800.000 kr

Dnr 94/454

Kvinnors hälsa och arbete under övergångsåren.

Syftet är att longitudinellt analysera sambandet mellan hälsa och arbete i relation till de biologiska och psykologiska förändringar, som sker under de perimenopausala åren avseende ett populationsbaserat material. Biologiskt och psykologiskt innebär klimakteriet en omställning som sker gradvis över ett antal år. Många kvinnor klagar över trötthet samt svårigheter att anpassa sig i arbetet under denna period. Kvinnor i fysiskt tunga yrken och serviceyrken besvärar speciellt av blodvallningarna. Samtidigt visar studier att yrkesarbete skyddar mot menopausala symtom. Arbetets karaktär och graden av autonomi kan spela en betydande roll. Planerna är att följa upp den grupp om ca 2000 kvinnor, som tidigare studerats och som nu är 51 år. De kommer att erhålla ett frågeformulär avseende allmän och reproduktiv hälsa, menstruation, blödningsmönster, eventuellt upplevda menopausala symtom samt attityd till hormonterapi och frågor rörande arbetslivet. Avsikten är att jämföra samma kvinnor pre- och postmenopausalt. Även den kohort om 150 kvinnor, som studerats mera intensivt kommer att följas upp med gynekologisk och allmän hälsokontroll, bentäthetsmätning, blodprov för analys av könshormoner och blodfetter. Registrering av blodtryck och hjärtfrekvens sker vid stresslaboratoriet. Längd, vikt samt midje-höftkvoten registreras. Den psykologiska delen av studien fokuseras på hälsa och arbete samt eventuellt upplevda konflikter mellan yrkesarbete och hemarbete. En djupintervju kommer att genomföras med varje kvinna avseende upplevelsen av arbetskrav, arbetskapacitet, ambitionsnivå, självständighet i arbetet, socialt stöd och möjlighet till sociala kontakter i arbetet samt tillfredsställelse i arbetet. Vidare kommer kvinnorna att få redogöra för hur viktig arbetsrollen upplevs i relation till andra livsroller samt vilka förändringar som skett under åren avseende deras yrkesidentitet samt i vilken mån denna livsfas upplevs som kritisk. Även upplevelsen av jämställdhet på arbetsplatsen och eventuell rivalitet till yngre arbetskamrater kommer att följas upp. De äldre kvinnorna riskerar mera än de yngre att slås ut på den alltmer hårda arbetsmarknaden och hotet om arbetslöshet kommer att beröras. En ökad kunskap om kvinnors hälsa och arbete under övergångsåren är mycket angelägen inte minst för att bidra till en ökad jämlikhet på arbetsmarknaden.

Statistik

Yuri Belyaev, Umeå universitet

533.932 kr

Dnr 94/32

Statistisk inferens för komplext strukturerade data med tillämpningar.

Syftet med projektet är att utveckla metoder för statistisk inferens, lämpliga att använda då man har stora mängder av ofullständiga och på annat sätt komplext strukturerade data, t ex tillförlitlighetsdata, överlevnadsdata och demografiska data. Vissa resultat kommer att tillämpas vid analys av cancerdata.

Den största delen av forskningen kommer att koncentreras till ickeparametrisk inferens och kurvtjämningsmetoder, tillämpade på t ex skattningar av sannolikhetsfunktioner och hazardfunktioner. Analyser baserade på modifieringar av räkneprocessmodeller, som kombinerar olikstrukturerade delmängder av statistiska data med olika censureringsstyper och förklarande variabler, kommer att behandlas. Datorintensiva statistiska metoder kommer att tillämpas. Skattningar relaterade till maximum likelihood metoden, t ex maximum spacing metoden och dess generaliseringar, kommer att studeras.

Statsvetenskap

Leif Lewin, Uppsala universitet

533.932 kr

Dnr 94/17

"Parlamentarismens problem"

Syftet med forskningsprojektet "Parlamentarismens problem" är att i ett internationellt jämförande perspektiv analysera regeringsbildning och regeringsutövning i Sverige 1917-1994. Problemet är ett klassiskt forskningsområde för svensk statskunskap och ställdes på sin spets under den konstitutionella krisen vid seklets början. Vid statsvetenskapliga ämneskonferenser har det varit ett stående önskemål att forskningen om parlamentarismen skulle sammanfattas. Detta vill jag nu söka tillmötesgå i ljuset av nyare teoribildning.

Projektet skall uppfattas som ett led i en bred, pågående, europeisk reaktion mot amerikansk pionjärforskning om partier som rationella aktörer. Det rationella är inte alltid att maximera röster och votera igenom sin vilja. Mångpartisystemen tvingar ofta partierna att samarbeta och förhandla fram kompromisser. Å andra sidan är det ett dilemma att undvika att förhandlingskulturen skadar parlamentarismens legitimitet.

Metoden är rationalistisk analys av – föreslagna och praktiserade – beslutsregler samt klassificering, kvantifiering och utvärdering av egenskaper hos den levande parlamentarismen.

Olof Petersson, Uppsala universitet

400.450 kr

Dnr 94/142

Fri åsiktsbildning

Regeringsformens inledningsparagraf fastslår att den svenska folkstyrelsen bygger på "fri åsiktsbildning". Men vad menas närmare bestämt med detta begrepp? Hittills har de juridiska, filosofiska och sociologiska angreppssätten dominerat forskningen. Sambandet mellan demokrati och åsiktsbildning har möjligen fått en indirekt belysning, men har sällan gjorts till det primära undersökningssyftet. Detta projekt vill konfrontera den fria åsiktsbildningens idé med den teoretiska och empiriska demokratiforskningen. En ökad förståelse av demokratins idé kan därför hjälpa oss att bättre förstå den fria åsiktsbildningens problem. Omvänt kan diskussionen om den fria åsiktsbildningen ge viktiga bidrag till den allmänna demokratidebatten.

En central delundersökning inom projektet handlar om yttrandefrihetens grunder och gränser. Den första frågan gäller yttrandefrihetens *grunder*. Om yttrandefriheten har flera grunder, är de i så fall förenliga eller kan de komma i konflikt med varandra? Diskussionen om yttrandefrihetens *gränser* handlar inte minst om vad som händer när yttrandefriheten kommer i konflikt med andra skyddsvärda intressen, exempelvis andra fri- och rättigheter. Undersökningen grundas dels på den politisk-teoretiska debatten, dels på den konstitutionella debatten i Sverige och andra länder.

Magnus Isberg, Stockholms universitet

400.450 kr

Dnr 94/160

Rekryteringen till riksdagens partigrupper och deras ledningar.

Syftet med detta projekt är att undersöka hur en väsentlig del av ledningsrekryteringen inom de politiska partierna går till, både formellt och informellt. Syftet är närmare bestämt:

1. att undersöka partiernas kandidatnomineringar till riksdagsvalet 1994 och
2. att undersöka ledningsvalet inom partiernas riksdagsgrupper i början av riksmötet 1994/95.

Med ledningen i partiernas riksdagsgrupper avses; a) gruppstyrelsen/förtroenderåden liksom b) presidierna samt c) ordförandena i utskottsgrupper och motsvarande organ.

En hypotes är att kriterierna gradvis förändras vid ledningsvalet allt eftersom antalet ledare minskar.

Undersökningen är alltså tänkt att vara en nutidsanalys. Det historiska perspektivet på riksdagsgruppernas ledning återfinns istället i undertecknadsprojekt "Partigrupperna i riksdagen" som finansierats av Riksbankens Jubileumsfond. Jämförelser med tidigare nomineringsstudier liksom den internationella forskningen på området kommer att göras. Ytterligare ett syfte är att möjliggöra en undersökning efter 1998 års riksdagsval om det ökade inslaget av personval i det svenska valsystemet har påverkat partiernas nomineringsprocess.

Peter Esaiasson, Göteborgs universitet

400.450 kr

Dnr 94/202

Riksdagen och den representativa demokratin inför 2000-talet.

Forskningsprojektet *Riksdagen och den representativa demokratin inför 2000-talet* syftar till att belysa det folkvalda parlamentets ställning i den nya politiska situation som uppstått i mitten av 1990-talet. Den övergripande frågeställningen gäller hur rustad riksdagen är att möta de utmaningar som den svenska demokratin står inför. Frågeställningen besvaras genom empiriska analyser av dels riksdagen som en institution, dels riksdagens förhållande till andra samhällsaktörer. De senare analyserna koncentreras på riksdagens relation till framför allt väljarna men också till påtryckargrupper, partier och massmedier.

Projektet bygger på en serie tidigare studier som genomförts i samarbete med väljarundersökningarna vid Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg. Liksom vid tre tidigare tillfällen – år 1969, 1985 och 1988 – skall en surveyundersökning, *Riksdagsenkät 1994*, genomföras bland samtliga riksdagsledamöter. Förekomsten av denna världsunika undersökningsserie möjliggör tidsjämförande analyser.

Inom projektet kommer tidigare gjorda försök att kombinera attitydmätningar med mätningar av faktiskt beteende i riksdagen (genom de elektroniskt lagrade riksdagstrycket, RIX-LEX) och studier av ledamöternas agerande i utskott och partigrupp (främst kvalitativa intervjuer) att utvecklas. Projektet inbegriper även jämförande analyser av åsiktsöverensstämmelsen mellan väljare och valda i västvärlden (Frankrike, Holland, Tyskland och USA) och av parlamentens inre funktion (Danmark, Finland och Norge).

Sten Berglund, Åbo Akademi

175.00 kr

Dnr 94/293

ECPR Research Sessions, October/November 1994

European Consortium for Political Research (ECPR) inbjuder sedan slutet av 1970-talet till årliga Research Sessions i syfte att tillhandahålla ett forum för unga statsvetare med intresse för komparativ politik. Varje Research Session anordnas kring ett på förhand bestämt tema. 1994 års Research Session kommer att hållas på temat Citizenship in the New Europe och de 3-4 arbetsgrupper, som inbjudits att delta, förväntas under konferensens gång finlipa sina projektansökningar med sikte på resultatredovisning och analys i ECPR:s skriftserier.

Jörgen Hermansson, Uppsala universitet

133.482 kr

Dnr 94/424

Politiska institutioner och strategiskt agerande.

I ett styrelseskick blandas flera olika både formella och informella spelregler eller institutioner. Huvudkomponenterna i det svenska styrelseskicket har länge varit parlamentarism och korporatism. Idag hävdas att det av arbetarrörelsen dominerade korporativa inslaget delvis blivit ersatt av en ny institutionell ordning med lobbying som viktig beståndsdel.

Inom projektet urskiljs tre slags frågeställningar: Hur ska det nya svenska styrelseskicket beskrivas? Vad förklarar att korporatismen minskat i betydelse? Vilka är konsekvenserna av styrelseskickets förändring? Det handlar om flera angelägna forskningsuppgifter. Projektet avses kartlägga hur och vem som utövar makt i de post-korporativa institutionerna. En möjlig hypotes är att maktbalansen mellan arbete och kapital kan ha rubbats, men resultatet kan också vara att ett mer pluralistiskt samhälle vuxit fram. Projektet ämnar även kartlägga vilka krafter som bidragit till styrelseskickets förändring. Är den ett utfall av medvetet politiskt agerande eller "ett infall av historiens list"? Inom projektet ska slutligen undersökas om de nya spelreglerna påverkat medborgarnas frihet, liksom graden av effektivitet, rättvisa och integration i det post-korporativa samhället. Projektets huvudfrågor kan också formuleras i mer generella termer. Här kan anknytas till modern teoribildning om det rationella agerandets institutionella förutsättningar.

Torbjörn Larsson, Stockholms universitet

533.932 kr

Dnr 94/460

Domstolarnas politiska makt och dess konsekvenser, i Sverige och andra länder.

Projektet syftar till att granska i vilken utsträckning domstolarna har fått ökat inflytande i de demokratiska statsskicken och om detta ökade inflytande har resulterat i ökad centralism, detaljstyrning och likriktning av politiken. Tesen som drivs är alltså att den gamla politiska staten, som har minskat sina styrambitioner, får se detta motverkat av den juridiska staten. En följdfråga blir då hur autonoma "staterna" är i förhållande till varandra. Ett annat sätt att formulera den frågan på är: Styr i själva verket staten lika mycket som tidigare men numera genom domstolarna?

Studien har en jämförande ambition och är inriktad på att undersöka tre nivåer.

1. Domstolarna som dömande i tvister mellan olika statsorgan.
2. Domstolarna som deltagare i den politiska lagstiftningsprocessen.
3. Domstolarna som instanser för klagomål på myndigheternas beslut.

Sverige, Irland (republiken) och Europeiska Unionen är studieobjekten. För Sveriges vidkommande ska studien koncentreras på förvaltningsdomstolarnas verksamhet och jämföra den med regeringens och myndigheternas. På Irland har högsta domstolen länge spelat en viktig roll i den politiska beslutsprocessen. Europeiska Unionens domstol har en mycket viktig funktion eftersom den avgör tvister mellan Europeiska gemenskapens organ.

Juridik

Per Henrik Lindblom, Uppsala universitet

400.450 kr

Dnr 94/59

Rättsligt intresse som processförutsättning i konkurrens mål – enskilda rättssubjekts funktion i svensk rätt i ljuset av EG-rätten.

Syftet med projektet är att indentifiera problem som uppstår då svenska domstolar tillämpar EEG-fördragets konkurrensregler. Följande frågeställningar behandlas:

1. Vilken civilrättslig verkan har EEG-fördragets konkurrensregler i Sverige, dvs under vilka förutsättningar kan/får/måste svensk domstol tillämpa reglerna i tvistemål?
2. Vilken funktion fyller svensk civilprocess vid tillämpningen av reglerna?
3. Hur påverkas det svenska tvistemålsförfarandet av att reglerna tillämpas?

Den sista frågeställningen omfattar följande delmoment:

- a) Skall civilprocessens dispositiva karaktär förändras för att motsvara de EG-rättsliga kravet på konkurrensreglernas genomdrivande?
- b) Skall svenska talerätsregleringar, i vid mening, förändras för att motsvara det EG-rättsliga kravet på att "individuella EG-rättigheter" måste "skyddas" av nationell domstol?
- c) Hur påverkas svenska civilprocessuella regler om administrativa besluts prejudicialverkan, vilandeförklaring etc av att EG-kommissionen och nationella domstolar har parallell jurisdiktion att tillämpa konkurrensreglerna?

Besvarandet av frågorna kan ha betydelse på två sätt. Inom det begränsade och oklara området för EEG-fördragets konkurrensregler kartläggs, såväl praktiskt som teoretiskt, vissa konsekvenser av att EU:s normmassa infogas i det svenska rättssystemet. Dessutom belyses problem som generellt uppstår då svensk civilprocess konfronteras med ett starkt allmänintresse.

Bengt Lindell, Uppsala universitet

333.708 kr

Dnr 94/61

Svensk straffprocess och inskränkningar i bevisföringen.

Vid införandet av nya rättegångsbalken 1948 avskaffades förbudet mot vissa vittnen och bevisföringen blev fri. Med fri bevisföring avses att några hinder inte uppställs i fråga om de kunskapskällor som får användas för att utleta sanningen. Det har sedan 1948-års reform ansetts att problemet kring bevisföringen reducerats till ett acceptabelt minimum. Detta är direkt felaktigt. Den tekniska utvecklingen i samhället har möjliggjort ett bruk av avancerad teknisk apparatur i polisär verksamhet. Vad visste man 1948 om t ex videokameror, DNA-analyser, buggning och husrannsakan i dator? Situationen idag är därför en helt annan än den som upphovsmännen till 1948-års reform utgick ifrån. Användandet av teknisk apparatur alstrar helt nya frågeställningar. Problemet handlar ofta om enskilds integritet och andra grundläggande rättigheter. Särskilt intressant är vidare den betydelse som Europakonventionens Artikel 6 har för den svenska straffprocessen och den fria bevisföringen.

Principen om fri bevisföring har aldrig blivit närmare utredd. Endast få kortare uppsatser finn på området. Syftet är att undersöka den svenska straffprocessen i olika situationer där problem vid förandet av bevisning finns. Den övergripande frågan är: I vad mån finns det inskränkningar i principen om fri bevisföring?

Marianne Levin, Stockholms universitet

333.708 kr

Dnr 94/301

Affärshemligheter i en ny teknisk verklighet.

Forskningsprojektet rör skydd för affärshemligheter, som är ett samlingsnamn för hemligheter i affärlivet.

Inom många företag innebär affärshemligheter och know-how något av den viktigaste kapitaltillgången. Skyddet för dessa tillgångar är dock inte lika välutvecklat inom alla områden och inom alla länder. Detta beror till stor del på att skyddet för affärshemligheter är ett "kollisionsområde" mellan olika rättsområden och intressen.

För att kunna utforma ett skydd för affärshemligheter måste en mängd avväganden göras, och frågan om vad som är skyddsvärt är av avgörande betydelse. Som exempel kan nämnas frågan om skydd skall kunna ges för både teknisk och kommersiell information, eller enbart för teknisk information.

Den tekniska utvecklingen leder till nya problem som kräver nya ställningstaganden. Genom användande av datakommunikationsnät torde det finnas en risk för ökad sårbarhet, vilket kan ses som ett exempel på de nya krav som ställs. Ny teknik har också lett till ökat utbyte av information över nationsgränserna. Möjligheterna att skydda affärshemligheter påverkas också av utvecklingen mot ökad standardisering, genom till exempel ISO 9000. Information som tidigare kunde hållas hemlig måste nu lämnas ut. Ytterligare en fråga av intresse är den ökade rörligheten på arbetsmarknaden, vilken kan innebära att nya krav ställs på skyddande av företagsintern information.

Sociologi

Boel Berner, Linköpings universitet

133.478 kr

Dnr 94/188

Teknikval och entreprenörskap i kulturellt och institutionellt sammanhang.

Denna studie analyserar samspelet mellan aktör, institution och kultur i entreprenörers teknikval. Den studerar hur entreprenörer ser på sin position i en institutionell och kulturell miljö och hur beslut fattas inom nätverk av institutioner. Teknikval behandlas i ljuset av institutionell ekonomi och socialpsykologi. Schumpeters entreprenörsbegrepp kommer att ingående diskuteras och relateras till ett u-landskontext, varigenom nya insikter rörande entreprenörskapets villkor och processer bör kunna nås.

Projektet löper över tre år. Fältstudier i Tanzania, bestående av tre fallstudier, genomförs från våren 1994 till sommaren 1995. Metoderna är intervjuer, observationer och analys av dokument. Jämförelser görs mellan olika teknikområden samt mellan biståndsinitierade teknikval och mer autonoma dylika.

Genom att studera ett u-lands entreprenörer från ett aktörsperspektiv hoppas projektet nå en mer mångfacetterad förståelse av utvecklingsstrategier liksom av frågor om internationell handel och bistånd i vilken teknik och entreprenörer är involverade. Projektet kommer därigenom att vara av vikt för policyutformningen i utvecklingsländer där man satsar på institutionsuppbyggnad för att bistå den små- och medelstora industrins utveckling.

Sven-Åke Lindgren, Göteborgs universitet

400.436 kr

Dnr 94/300

Ekonomisk brottslighet. Ett samhällsproblem med förhinder.

Ekonomisk brottslighet har alltsedan den började uppmärksammas i mitten av 1970-talet varit en konfliktladdad fråga. Skiljaktigheter och motsättningar har rört problemdefinition, rättsliggörande, riktade åtgärder, resursfördelning, förändringar av företa-

gandets villkor samt rättsäkerhetsfrågor. Denna mångsidiga konfliktdimension utgör undersökningsobjektet för detta projekt. De teoretiska utgångspunkterna består av en kunskaps sociologisk ansats som fokuserar sambanden mellan en social företeelse och dess "kollektiva representationer". Inom denna ansats görs tre betoningar: ett konstruktionistiskt perspektiv, ett gruppkonfliktperspektiv och en ekologisk modell inriktad på olika samhällsarenor. Det övergripande syftet är att beskriva och förklara konflikten kring ekonomisk brottslighet och härigenom ge ett svar på frågan varför denna brottskategori är så svår att få etablerad som ett varaktigt samhällsproblem. Härigenom kommer även kriminalpolitikens bestämningsfaktorer med avseende på denna brottstyp att friläggas. Genom att bidra med ökad kunskap om de förlopp varigenom ett angeläget socialt problem uppmärksammas, definieras och lyfts fram, bidrar projektet till en ökad förståelse av de kommunikations-, påverkans- och styrningsprocesser som kännetecknar den moderna välfärdsstatens problemformulering och politiska prioriteringsmekanismer. Två huvudtyper av empiriskt material kommer att aktualiseras: dokumentdata och information via intervjuer. Projektet utformas som en fallstudie vilken omfattar kvantitativa metoder (deskriptiv statistik och tidsserieanalys) såväl som kvalitativa metoder (innehållsanalys och ostrukturerade intervjuer). Projektet avgränsas tidsmässigt till perioden 1975-1995.

Erik Norberg, Riksarkivet**700.000 kr**

Dnr 94/132

Arkivforskningar i Ryssland.

Projektet syftar till en kartläggning av material i ryska arkiv rörande svensk historia för tiden efter omkring 1850, med tyngdpunkt på perioden efter 1917. Under den period som de ryska arkiven i princip varit slutna, har forskarens egen kunskap huruvida och i så fall var det eftersökta materialet bevarats varit en förutsättning för möjligheten att få tillgång till handlingarna. Våra kunskaper om innehållet i de moderna ryska arkiven är fortfarande dåliga, men forskningsvillkoren har förbättrats och detta bör så snabbt som möjligt utnyttjas. Arbetet kan utföras på basis av ett nyligen slutet samarbetsavtal mellan resp. länders riksarkiv. Till förfogande står ett antal forskare som behärskar ryska språket och har stor erfarenhet av ryska arkiv. Till de arkiv som i första hand skall undersökas hör statsapparaten, partiets, Kominterns och utrikesdepartementets. Samtliga innehåller synnerligen stort och hittills utnyttjat material av väsentligt svenskt intresse, ibland svensk proveniens. Liknande projekt har startats av forskare i bl a USA, Tyskland, Holland, Danmark och Norge.

Johan Lundberg, Uppsala universitet**266.966 kr**

Dnr 94/155

Svensk symbolism och dekadens. Studier i Anders Österlings, Sven Lidmans och Sigfrid Siwertz' tidiga lyrik.

Studien avser att behandla den korta period (ca 1903-1907) då ett flertal svenska poeter framträdde som symbolister och dekadenter. Efter ett inledande kapitel – där generella drag i dekadenspoesin diskuteras mot bakgrund av internationella forskningsrön – följer tre kapitel vilka ägnas åt Anders Österlings, Sven Lidmans resp. Sigfrid Siwertz' ungdomslyrik. Därtill kommer ett avslutande sammanfattande kapitel.

Målsättningen är att genom närläsningar av enskilda texter påvisa egenarten i respektive författares diktning. Undersökningen kommer att fokuseras på dekadenta stildrag, teman och motiv i de olika författarskapen. Uppmärksamheten riktas framförallt mot esteticismen och fascinationen för det artificiella, mot den tillbakablickande skönhetskulten samt mot upplevelser av utanförskap och leda.

Britt-Louise Gunnarsson, Uppsala universitet**780.876 kr**

Dnr 94/217

Texter i europeiska skrivsamhällen. En kontrastiv studie av svenska, engelska och tyska textmönster.

Undersökningen ska jämföra texter producerade inom svenska, engelska och tyska skrivsamhällen. Studien ska omfatta centrala texter producerade under samma tidsperiod inom fyra avgränsade och likartade närmiljöer. Miljöer med inhemsk tradition, förankring och betydelse ska väljas, dels miljöer knutna till näringslivet, dels till vetenskapsvärlden. En beskrivning av de olika närmiljöerna kommer att utgöra ett grundläggande led i analysen som ska inriktas mot studiet av sambandet mellan text, närmiljö och skrivsamhälle. Analysen av texterna ska genomföras med gemensam metod och inriktas mot tre textuella nivåer: kognitiv, pragmatisk och innehållsstrukturell. Utgångspunkten ska vara den modell och de analysmetoder som beskrivs i B-L Gunnarsson (1989) och som tidigare applicerats på olika genrer och fackområden.

Resultatet bör kunna användas i undervisningen i främmande språk på olika stadier och vid internutbildningen inom olika företag och vid olika myndigheter. Svenskt näringsliv t ex borde kunna få stor nytta av projektets resultat i sin strävan att få ut produkter och tjänster på den bredare internationella marknaden.

Teoretiskt torde undersökningen kunna komma att föra såväl den textlingvistiska

forskningen som den kontrastiva språkforskningen framåt. En kontrastiv studie som den planerade har inte tidigare gjorts i Sverige och inte heller utomlands med svenska texter som jämförelsematerial. Även i ett internationellt perspektiv torde projektets infallsvinkel vara relativt unik och kunna tillföra ny kunskap om textens relation till skrivsamhälle och kultur.

Jan Garnert, *Nordiska museet*

467.190 kr

Dnr 94/321

Storstadsnatt. En etnologisk studie av teknisk förändring och sociala och kulturella processer.

Projektet "Storstadsnatt" syftar till att analysera natten i Stockholm, från 1700-talet till 1900-talet. Den bärande tanken är att följa samspelet mellan teknisk förändring på belysningens område och stadens förändringar med avseende på miljö och socialt liv. Projektets mål är en belysningens historia i en storstad och med Stockholm som exempel, förstått som etnologisk och teknikhistorisk forskning om förändringar i vardagsvanor och i synen på tid och rum i relation till belysningshistorien. "Storstadsnatt" handlar om belysningsteknik men med betoningen på kulturella och sociala processer.

Tidsgränsen bakåt är 1700-talet, dels med tanke på källäget, dels eftersom belysningen som fanns vid mitten av 1700-talet tekniskt sett var densamma som all äldre belysning. Avsikten är att föra studien fram till stockholmsnatten på 1990-talet. Fyra av Stockholms nattliga verksamheter ter sig självklara att relatera till stadens belysningshistoria, nämligen stadens arbetsliv, brottslighet, sedlighet och nöjesliv (nattliv).

Projektet syftar i sin förlängning till att med stadens belysningshistoria som exempel ge insikter i och förståelse för att hur en stads belysning utformas är primärt inte en teknisk angelägenhet utan en fråga om staden som miljö och stadslivet som livsform. Kring natten som ett teknikhistoriskt forskningsområde finns ett markerat internationellt intresse bland social- och kulturforskare.

Carin Bergström, *Stockholms universitet*

240.270 kr

Dnr 94/342

Pedagoger, skolmostrar och läsmästare. Skollärare på landet före folkskolereformen 1842.

Kyrkolagen 1686 stadgar tre olika lärarkategorier på landet; prästen, klockaren och föräldrarna. Kyrkoherden ägnade sig sällan åt elementär barnundervisning. Möjligtvis kunde komministern eller pastorsadjunkten ibland lära en del barn att läsa. Klockaren var inte heller en sådan fast barnlärainstitution som man skulle kunna tro, ty det var avhängigt av socknarnas ekonomi om de hade råd att betala en klockare både lön och boställe. Föräldrarna var inte alltid villiga eller ens tillräckligt kunniga för att lära sina barn att läsa. Det fanns alltså ett utrymme som behövde fyllas och det är här min undersökningsgrupp kommer in. Pedagoger, skolmostrar och läsmästare är bara några epitet på dem, ty det var en mycket heterogen samling människor som undervisade barnen före folkskolereformen 1842. Avdankade soldater, avskedade båtsmän och änkor är några kategorier som nämns i materialet. De tog emot eleverna i det egna hemmet, i andras hem eller också ambulerade de runt i byarna.

Utgångspunkten för forskningsuppgiften är att dessa lärargrupper fått oförtjänt dåligt rykte bl a av 1800-talets skolreformatörer som tjänade på att nedvärdera dem för att genomdriva folkskolereformen 1842. Därför är deras livsmönster, deras status i lokalsamhället, om yrket förändrades över tid en central fråga för undersökningen. Både män och kvinnor ägnade sig uppenbarligen åt sysslan vilket kan ge undersökningen en intressant könsaspekt, eftersom äldre tiders yrken ofta var starkt könsbundna.

Som forskare i äldre historia och inte minst som kulturvårdare inser man hur svårt det är att utifrån ett enda undersökningsområde generalisera företeelser i den svenska landsbygdsutvecklingen. Därför skall tre olika landsändars barnalärare jämföras för att se om det fanns stora regionala skillnader i lärarfrågan. Ett kontrakt i Skåne, ett i Uppland och ett i Värmland skall jämföras med varandra (Färs, Oland-Frösåkers och Nyed). Lunds stift hade t ex en annan klockarorganisation än övriga landet vilket får effekter på barnalärarnas kompetens. Dessa lärare skulle också sättas in i sitt sammanhang, dvs i det spännande skede i Sveriges historia som slutet av 1700-talet och början av 1800-talet utgör.

Maria Sjöberg, *Stockholms universitet*

333.708 kr

Dnr 94/356

Kvinnor, arv och jord i Dalarna 1544-1750.

Syftet är att långsiktigt analysera hur jord hanterades i det feodala samhället. Genom att undersöka hur allmogen sålde, köpte, bytte, ärvde och förvaltade jord under en lång tidsperiod ges möjlighet att analysera förändringar av både tillfällig och långsiktig karaktär. Projektets perspektiv är:

1. maktrelationer mellan kön
2. motsättningar mellan sociala grupper
3. skillnader mellan orter

För alla tre står jorden i fokus. Undersökningen kommer därför att gälla: kvinnor och män som jordägare, jordöverföringar mellan sociala grupper, generella drag och lokala variationer. Till grund för detta ligger lokalt domboksmaterial, som för Dalarnas del finns bevarat från 1544 och framåt, samt litteratur för att genomföra projektets komparativa ansats. För den tid som projektet avser finns inga i tid långt utsträckta studier av allmogens jordtransaktioner. Därför förväntas resultaten ge ny och ingående kunskap om jordtransaktionernas omfattning, funktion, innebörd och vilka förändringarna var i det tidigmoderna samhället, men även vilka variationer som fanns. Projektets komparativa ansats siktar på att inte bara spåra lokala egenheter utan även förklara dem. Resultatet kan belysa hur arvssedvänjor varierat i skilda socio-ekonomiska sammanhang. De skiftande förhållandena i Dalarna – bergslagsdelen med bergsmän och brukspatroner i kontrast mot bondebygden runt Siljan – erbjuder sådana möjligheter. Såvitt man f n vet var jordförhållandena olika, men man vet ännu inte vilka konsekvenser det resulterade i. Projektet vill koppla de lokala variationerna i jordförhållandena till skiftande möjligheter för kvinnor att äga jord, de olika orternas skilda sociala sammansättning, samt områdenas varierande sätt att utveckla den regionala arbetsdelningen mellan tätorter och landsbygd.

Kenneth Hyltenstam, *Stockholms universitet*

266.958 kr

Dnr 94/395

Undervisningsstilar och interaktionsmönster i sfi-undervisningen (svenska för vuxna invandrare) och deras effekt på inlärningen.

Projektet syftar till att beskriva interaktionsmönster i sfi-undervisning och relatera dessa till vanligt förekommande undervisningsstilar. Projektet syftar också till att relatera interaktionella drag karakteristiska för olika undervisningsstilar till inlärnarnas språkinlärning.

I en första fas görs en övergripande studie av interaktionsmönstren i ett antal sfi-klassrum. Karakteristiska drag i undervisningsstil och interaktionsmönster relateras här till lärarfaktorer som lärarutbildning, undervisningserfarenhet, språk- och inlärningssyn såväl som till sådana drag som kännetecknar inläraargruppen som utbildningsbakgrund, kulturell bakgrund, språklig nivå etc.

I en andra fas görs en mer detaljerad analys av klassrumsinteraktionen i några få klasser som väljs ut för att representera typiska och klart urskiljbara undervisningsstilar. I denna fas undersöks också eventuella samband mellan interaktionsmönster i undervisningen och inlärares språkutveckling med avseende på olika aspekter av den kommunikativa kompetensen.

I projektet kommer olika metoder som klassrumsobservationer, dagboksanteckningar, enkäter och intervjuer att tillämpas för att ge underlag för en allsidig och mångfacetterad belysning av centrala frågeställningar i projektet.

Bo Peterson, Stockholms universitet

246.944 kr

Dnr 94/407

Framväxten av den fristående förlagsfunktionen i Sverige.

Syftet med denna undersökning är att kartlägga och analysera hur förlagsfunktionen, som fram till tidigt 1800-tal var en integrerad del i annan verksamhet (boktryckeri, bokbinderi, bokhandel etc) b) la genom bokmarknadens tillväxt frigörs från moderniseringen samt vilka konsekvenser denna arbetsdelning och specialisering får för utgivning, författar- och förläggarroller, bokspridning och opinionsbildning.

Den är tänkt att genomföras som en översiktsstudie avseende ett stort antal förlag, kompletterad med fördjupande studier på företagsnivå. Översiktsstudien, som med intervaller är avsedd att belysa utvecklingen från det industriella genombrottet på 1870-talet till efterkrigstiden, har fyra delar:

- Huvudsaklig sysselsättning och biverksamheter. Hur försköts tyngdpunkten?
- Förlagens kostnadsstruktur. Från produktion till marknadsföring.
- Bokutbudets förändringar.
- Marknadsstrategier på det litterära fältet.

Förlagshistoria är som vetenskapligt forskningsområde ganska obearbetat. Teoretiska utgångspunkter och begrepp som redskap för denna undersökning är i första hand hämtade från den franske kultursociologen Pierre Bourdieu.

Eva Ejerhed, Umeå universitet

400.450 kr

Dnr 94/411

Automatisk innehållsanalys av fri text i textdatabaser.

Den vetenskapliga grundfråga, som forskningen inom detta projekt avser bidra till att precisera och besvara är: hur djupt måste ett automatiskt system analysera en informativ text för att det skall kunna besvara frågor på textens innehåll?

Inom kognitionsforskning och forskning om mänsklig och maskinell förståelse av innehållet i informativa texter finns två konkurrerande hypoteser, en djup och en ytlig. Den djupa hypotesen, som är den dominerande, jämför textinnehåll med kommunikationens avsikt med den verbala kommunikationen innan denna kodats i ord, medan den ytliga hypotesen jämför textinnehåll med innehållet i de ord som den verbala kommunikationen faktiskt består av. All forskning som bedrivs på området utgår från att antingen den djupa eller den ytliga hypotesen är korrekt, och forskning som söker att göra vetenskapliga, systematiska jämförelser av hypoteserna saknas.

Projektet avser att göra en sådan systematisk jämförelse genom att undersöka huruvida ett automatiskt system grundat på den ytliga metoden för analys och representation av textinnehåll kan lyckas lika bra som ett system grundat på den djupa metoden, när de föreläggs att besvara samma frågor på en texts innehåll. Det förväntade resultatet av projektet är att ytliga metoder kan åstadkomma resultat likvärdiga de som åstadkoms med djupa metoder.

De texter som kommer att bli föremål för innehållsanalys och informationsextraktion är nyhetstexter i TT Nyhetsbanken, som genom överenskommelse med TT och Af-färsdata AB är tillgängliga för projektet. Två typer av frågebesvarande uppgifter kommer att föreläggas de system, vars beteende skall jämföras. Den ena uppgiften, kräver att systemen identifierar förekomster av händelser av en viss typ i ett större nyhetsflöde av rapporterade händelser och den andra uppgiften kräver att systemen etablerar kausala relationer mellan händelser i samma rapport.

Forskningen bygger på tillgång till resultat från en rad tidigare projekt rörande automatisk analys av svensk text, diskursrepresentation och temporal tolkning av text, som sökande ansvarat för.

Francisco Lacerda, Stockholms universitet

934.382 kr

Dnr 94/435

Spädbarnets språkvärld: Förvärv av lingvistisk struktur ur naturligt tal.

Projektet syftar till att med experimentella metoder studera hur spädbarnet strukturerar den lingvistiska informationen som finns i det omgivande språket. Normala svenska spädbarn i åldrarna tre, sex och tio månader kommer att undersökas i sin förmåga att urskilja ord och ljudsegment som presenteras i naturliga meningar där vissa prosodiska drag har manipulerats. Frågan gäller på vilket sätt prosodiska drag, såsom grundtons- och durationsvariationer, påverkar spädbarnets förmåga att iakttä förändringar av ord och ljudsegment.

Experimenten kommer att utföras med den s k nappsugningstekniken för de tre månader gamla barnen och med den s k titlådetekniken för de äldre barnen. Under en treårsperiod kommer 1200-1500 experimentsessioner att genomföras omfattande ca 400 spädbarn.

Studierna om spädbarns talperception kommer att kompletteras med referande studier av vuxnas och förskolebarns perception av de aktuella stimuli.

Projektets resultat förväntas ha betydelse för kunskapen om hur spädbarnet utvecklar sin förmåga att tillägna sig relevant lingvistisk information ur naturligt tal.

Jan Anward, Stockholms universitet

734.158 kr

Dnr 94/446

Dynamo – Dynamisk modellering av förhållandet mellan språkinlärning och språkutveckling.

Syftet med projektet är att utarbeta en precis modell av språkinlärningsprocessen, i form av en nätverkssimulering eller något annat slags datorsimulering. Denna modell skall framställa språkinläringen som ett dynamiskt samspel mellan tillväxt och erfarenhet, som fortgår hela livet och leder till språkförändring och individuell variation i det uppnådda språkkunskandet. Att finna en modell av språkinlärning som inte utelämnar språkförändring, kontinuerlig språkutveckling och individuell variation i uppnått språkkunskande är ett problem som befinner sig vid den internationella forskningsfronten, på ett område där teoretisk lingvistik, datorlingvistik, psykolingvistik, kognitionsvetenskap och psykologi möts i olika forskningsansatser. En sådan modell har också stor betydelse för de olika sociala verksamheter som har språkutveckling och språkinlärning som mål.

Projektet kommer att genomföras som en studie av framför allt bestämdhetsmarkering och kasusmarkering i svenskan. Modellen skall simulera inläringen av dessa drag i nysvenskan, både i den tidiga språkinläringen och i senare språkgenrer. Dessutom skall modellen utformas på ett sådant sätt att successiva historiska förändringar i svenskan från proto-germanska och framåt följer av olika input till inlärningsprocessen. Det empiriska underlaget för projektet består av ett antal olika korpora: barnspråk, talspråk, genrestratifierat skriftspråk och texter från olika historiska epoker.

Per-Olow Sjödén, Uppsala universitet**600.654 kr**

Dnr 94/39

En longitudinell studie av riskfaktorer för och skyddsfaktorer mot framtida ätstörningar: Svenska flickors ätbeteenden och attityder till kroppsvikt, kroppstorlek och bantning.

Syftet med föreliggande projekt är att identifiera mönster av ätbeteenden, studera dessas förändring över tid, kartlägga ätbeteendens samband med tillväxt och andra medicinska parametrar samt att identifiera riskfaktorer för och faktorer som skyddar mot utveckling av störda ätbeteenden, anorexia nervosa och bulimia nervosa hos svenska skolflickor i åldrarna 7-17 år (de första tre åren; därefter 21 år). Projektet förväntas ha stor betydelse genom att ge kunskaper om riskfaktorer och skyddande faktorer i relation till de allt vanligare ätstörningarna bland unga flickor. Projektet genomförs i form av en sexårig prospektiv longitudinell studie. En grupp om 200 flickor i vardera av åldrarna 7, 9, 11, 13, och 15 år följs med ett och sedan med två års mellanrum till år 2000 (huvudkohorten). För 7- och 9-åringarna utnyttjas en strukturerad intervjumetodik, baserad på frågeformulär. För de övriga utnyttjas frågeformulären direkt. Ett urval av föräldrar undersöks också. En ytterligare kohort i samma åldrar (7-15 år) identifieras och studeras 1997 för att möjliggöra en belysning av samhällstrender i dessa avseenden. Ytterligare en grupp (i åldrarna 13, 15, 17, 19, 21 år 2000) studeras parallellt med huvudkohorten detta år för att ge möjlighet att studera effekter av deltagande i projektet på de utförda mätningarna.

Peter Allebeck/Tore Hällström, Göteborgs universitet**600.674 kr**

Dnr 94/119

Kvinnor och alkohol i Göteborg, en longitudinell befolkningsstudie.

Projektet avser en femårsuppföljning av studien "Kvinnor och alkohol i Göteborg". Man har sedan tidigare uppgifter om missbruk, psykiatrisk diagnos, sociala förhållanden och personlighetsvariabler för ett befolkningsurval av kvinnor i Göteborg. Intervjuer har gjorts med ca 480 kvinnor ur den allmänna befolkningen selekterad på grundval av en postenkät och ca 330 utvalda bland kvinnor som sökt vård. Med hjälp av en uppföljning av det materialet samt framtagande av en ny kohort yngre kvinnor avser man att belysa:

1. Förekomst och naturalförlopp avseende alkoholvanor och alkoholrelaterade problem bland kvinnor.
2. Faktorer som påverkar hur dryckesvanor förändrats under studieperioden.
3. I vad mån missbruk bland kvinnor är "dolt" eller om missbruksproblem varit kända men ej adekvat omhändertagna.
4. Möjligheter och begränsningar i olika metoder att analysera förekomst och riskfaktorer för missbruk i olika populationer.
5. Kulturell variation i dryckesmönster och missbruksrisk i samarbete med en internationell studiegrupp som detta projekt ingår i.

Projektet kan ge ny och unik kunskap vad gäller alkoholvanor och alkoholmissbruk bland kvinnor; förekomst, bakgrundsfaktorer och naturalförlopp är av betydelse för det förebyggande arbetet, för att utveckla metoder för tidig upptäckt och intervention, exempelvis i primärvård och socialtjänst.

John Wahren, Karolinska institutet**467.192 kr**

Dnr 94/312

Fysiologiska effekter av C-peptid vid typ 1 diabetes.

Bakgrund. C-peptid och insulin bildas i ekvimolära mängder då proinsulin klyvs i bukspottskörtelns betaceller. C-peptid har länge ansetts biologiskt inaktiv, men nya resultat visar att C-peptid kan påverka njurfunktionen, skelettmuskulaturens blodflöde, glukostransport och blod-retina barriärens permeabilitet hos patienter med typ 1 diabetes. Dessa effekter torde helt eller delvis kunna hänföras till en stimulatorisk inverkan av C-peptid på $\text{Na}^+\text{K}^+\text{ATPAs}$.

Målsättning. De planerade studierna avser att belysa C-peptids roll i patofysiologin vid typ 1 diabetes samt dess farmakokinetiska egenskaper. Studierna syftar till att utvärdera om C-peptid kan användas tillsammans med insulin i behandlingen av typ 1 diabetes för att begränsa eller förhindra uppkomsten av diabetiska senkomplikationer.

Arbetsplan. *Neuropati – korttidsinfusion av C-peptid.* Med hänsyn till att $\text{Na}^+\text{K}^+\text{ATPAs}$ aktivitet har visats vara nedsatt i nervvävnad i samband med diabetesneuropati planeras studier av somatisk och autonom nervfunktion med non-invasiva metoder före och under 3 tim infusion av C-peptid till patienter med manifest neuropati. *Farmakokinetik.* Studier planeras för att belysa subkutan absorption av C-peptid efter bolusinjektion av C-peptid plus insulin. Vidare avses plasmakoncentrationerna av C-peptid att bestämmas under 24 tim efter subkutana C-peptid injektioner i en fyrdosregim. *Klinisk studie.* En klinisk studie planeras i syfte att belysa inverkan av 3 mån C-peptid tillförsel på njurefunktion, blod-retina barriärens permeabilitet och autonom nervfunktion. Studien kommer att involvera 30 patienter med typ 1 diabetes med känd mikroalbuminuri. Varje patient kommer att behandlas enligt ett dubbelblindt randomiserat crossover förfarande under totalt 6 mån, 3 mån med insulin plus C-peptid och 3 mån med enbart insulin. C-peptid ges tillsammans med insulin subkutant i buken eller låret 4 ggr dagligen. *Hudens mikrocirkulation.* Det kapillära blodflödet i huden är förändrat till sin storlek och fördelning vid typ 1 diabetes. Studier planeras för att med dynamisk kapillärmikroskopi och Laser Doppler fluxmetri belysa om intravenös C-peptid tillförsel under 3 tim kan påverka dessa förändringar. *Blod-retina barriärfunktion.* En förändring av blod-retina barriären är ett tidigt tecken på begynnande diabetretinopati. Barriärens permeabilitet torde vara $\text{Na}^+\text{K}^+\text{ATPAs}$ beroende. Studien planeras för att belysa inverkan av 3 tim infusion av C-peptid på barriärens funktion bedömd med glaskroppsfuorofotometri.

Preliminära resultat visar att 3 tim infusion av C-peptid till patienter med autonom neuropati signifikant förbättrar den autonoma nervfunktionen.

Rolf Ekman, Göteborgs universitet**333.708 kr**

Dnr 94/388

"Samhällets olycksbarn". Samspel mellan psykosociala och neurobiologiska faktorer bakom depressionssjukdomars uppkomst och longitudinella förlopp: relevans för behandlingsstrategier.

Syftet med föreliggande omfattande och långsiktiga projekt är att vinna ny kunskap för att effektivt behandla och förebygga depressioner, vilket direkt leder till ökad livskvalitet för de drabbade. Man planerar en noggrann utredning av depressionsdrabbade individer där såväl psykosociala som neurobiologiska faktorer tas på allvar och kvantifieras. Man vill testa hypoteser om sjukdomsframkallande samspel mellan dessa yttre sociala och inre biologiska faktorer, och på så sätt bättre förstå hur en antidepressiv behandling bäst skall sättas in för att snabbt uppnå en frisk balans. Patienten genomgår ett stort kiniskt utredningsprogram bedrivet på avdelningen för psykiatri och neurokemi (Mölnalds sjukhus) vid institutionen för klinisk neurovetenskap vid Göteborgs universitet.

Kliniska data och biokemiska mätvärden från blod och ryggvätska jämförs med avancerad bildbehandling av bl a hjärnans dynamiska kemistatus (magnetrontgen-spektrometri). Studier av långtidsförlopp av deprimerade människor har visat en hög livstidsmorbidity och har lett till att förloppsstudier fått hög prioritet inom depressionsforskningen. Begrepp som kronicitet, procentandel av ett livslopp en person tillbringar i depressiva faser, suboptimalt tillfrisknande, frågan om hur länge en antidepressiv behandling skall fortvara (sex månader?, livet ut?) måste ställas i relation till ovanstående bedömningar. En ingående kännedom om den "permissiva" roll som avvikelser i hjärnans kemibalans spelar för att tillåta yttre "stress" att initiera en depressionsepisod är ytterst väsentlig för planläggningen av en optimerad antidepressiv regim med lämplig insats av farmako- och psykoterapi.

Martin Ingvar, Karolinska institutet

667.416 kr

Dnr 94/477

Antisocial personlighetsstörning (psykopati): förändringar i hjärnans blodflödesmönster under vila och aktivering.

Studien syftar till att undersöka om det föreligger förändringar i aktiveringsmönstret i frontalloberna och limbiska systemet hos patienter med antisocial personlighetsstörning. Frågeställningen bygger på de teorier som anger att strategibildning och intern konsekvensbeskrivning av handlingar integreras i frontalloberna.

Metod: Undersökningen sker med upprepade PET undersökningar på 20 patienter och 10 kontrollpersoner, samtliga karakteriserade med neuropsykologisk utredning. Mätningen sker i vila och vid samtidig aktivering med ett neuropsykologiskt test med emotionellt innehåll som anses känsligt för frontallobsfunktion. Erhållna resultat från blodflödesmätningarna korreleras till externa parametrar som psykologtestresultat och prestationsmått vid det testet som görs samtidigt med blodflödesmätningen.

Preliminära resultat: En pilotstudie på åtta patienter har visat att den skisserade studien är genomförbar och att denna patientgrupp har en hög frekvens (5/8) förändringar av viloblodflödet i frontalloberna.

Betydelse: Denna patientgrupp är mycket svår att rehabilitera utifrån nuvarande kunskaper. Kostnaderna för behandlingen av dessa patienter är mycket stora. Det skulle vara av mycket stort samhällsvärde om mekanismerna bakom antisocial personlighetsstörning kunde bättre klargöras. Sådana data är nödvändiga för att kunna utveckla metoder för behandling och prognosunderlag.

Roland Moberg, Uppsala universitet

467.190 kr

Dnr 94/29

Bearbetning av G. Degelius efterlämnade lavherbarium.

Fytoteket vid Uppsala universitet erhöll 1993 en stor donation forskningsmaterial, ca 70.000 kollektorer lavar, efter framlidne prof. Gunnar Degelius. Detta material är av mycket stor betydelse för nationell och internationell forskning, bl a som dokumentering av situationen i Sverige och stora delar av övriga Europa före den tid då miljöförstörelsen satte in med full kraft.

Biologiska samlingar har dessutom på senare tid visat sig vara en ovärderlig resurs som genmaterial för fylogenetiska undersökningar. Det är fullt möjligt att biologiska samlingar i framtiden kommer att räknas till mänsklighetens största klenoder.

Åke Vallbo, Göteborgs universitet

573.968 kr

Dnr 94/40

Återkopplingskretsar i viljemässig motorik: samverkan mellan handens muskler och dess sinnesorgan.

Projektets syfte är att klarlägga de styreffekter som muskelns sinnesorgan utövar på muskelkontraktion genom att analysera med matematisk-statistiska metoder hur impulsaktiviteten i enskilda nervceller samvarierar under viljemässiga rörelser i människans hand.

Betydelse. Muskelpolar och Golgi senorgan i muskulaturen medverkar i all motorik och utövar en kontinuerlig kontroll via återkopplingskretsar. Det är emellertid oklart hur dessa kretsar fungerar och vilken roll de spelar under normala förhållanden. Där emot är det välkänt att de kan utgöra ett svårt hinder under sjukliga förhållanden. Ett klarläggande av de spinala reflexkretsarnas funktion har en avgörande betydelse för förståelsen inte bara av normal motorisk kontroll utan även av neurologiska sjukdomar med rörelserubbningar, t ex Parkinsons sjukdom.

Projektet är ett samarbete mellan tre forskargrupper som verkar i Glasgow, London och Göteborg. Experimentdata insamlas i Göteborg. Datafiler sändes via Internet till Glasgow och London för vidare analys. Slutgiltig sammanställning genomföres via datakommunikation och vid sammankomster.

Joseph W. DePierre, Stockholms universitet

307.012 kr

Dnr 94/72

Peroxisomernas roll i etanolmetabolismen och -toxicitet.

Hälsoproblem associerade med för högt alkoholintag tycks inte orsakas av etanolen själv, utan hänger snarare ihop med etanolomsättningen (metabolismen). Denna metabolism ger huvudsakligen upphov till toxisk acetaldehyd, samt förändrar cellens så kallade redoxstillstånd. Ursprungligen ansåg man att etanol metaboliseras enbart av enzymet alkoholdehydrogenas, men sedan upptäckte man att även cytochrom-P-450 systemet, som deltar i omsättningen av de flesta kroppsfrämmande ämnen, kan metabolisera etanol. Mycket nyligen har man upptäckt att en tredje cellkomponent, så kallade peroxisomer, kan delta i etanolomsättning.

Mycket lite är känt vad gäller etanolmetabolism i peroxisomerna. Man har många års erfarenhet av forskning med denna cellkomponent – framförallt vad gäller peroxisomalt katalas och fettsyranedbrytning, som ansvarar för etanolmetabolismen i denna celldel. Syftet med projektet är att närmare karakterisera peroxisomernas roll i etanolmetabolism och -toxicitet, utifrån tidigare erfarenhet.

I vilken mån etanol omsätts genom alkoholdehydrogenas, cytochrom-P-450 systemet

respektive peroxisomerna kommer att bero på många olika faktorer, t ex vilket organ det är fråga om, individens eget arvsanlag, hormontillståndet, tidigare exponering för etanol, etc. Projektet kan bidra till att förklara varför olika organ och olika individer uppvisar skilda risker för alkoholskador. Det kan även erbjuda åtminstone en delförklaring till de positiva hälsoeffekterna av begränsat alkoholintag.

Emma Bergmark, Stockholms universitet

200.224 kr

Dnr 94/162

Masspektrometrisk bestämning av DNA-addukter för kvantifiering av cancerrisker. Tillämpning på butadien.

Projektet syftar till att utveckla masspektrometriska (MS) metoder för kvantitativ bestämning av DNA-addukter från carcinogener. Metoderna är avsedda att användas för dosimetri i långlivade celler (t ex lymfocyter) från djur- och humana prover som underlag för riskuppskattning av carcinogener.

DNA-addukter analyseras främst huvudsakligen med ³²P-postlabelling, immunkemiska- och fluorescensmetoder, som ej på samma sätt som MS-metoder kan ge direkt information om addukternas identitet. MS-metoder har hittills använt i ringa omfattning för mätning av DNA-addukter in vivo.

I samband med utvecklandet av metoder kommer en riskuppskattning av butadien att genomföras, i första hand genom bestämning av DNA-addukter av metaboliten diepoxybutan, som sannolikt förorsakar butadiens höga carcinogena potens. Butadien är en allmän luftförorening, med höga emissioner vid förbränning, särskilt biomassa (ved). Exponering för butadien anses medföra hög cancerrisk, men denna bedömning är ännu mycket osäker.

Arbetet kommer att inledas med syntes av referenssubstanser. Känsliga MS-metoder för kvantitativ analys av dessa skall utvecklas. Djurstudier kommer att göras för att pröva analysmetoderna in vivo och för att bestämma hastigheten för DNA-addukternas försvinnande. Metoderna kommer därefter att appliceras på humana prover för riskuppskattning.

Maurits Lindström, Stockholms universitet

800.900 kr

Dnr 94/259

Kosmogen geologi.

Kosmogen geologi är en ny vetenskapsgren, som med geologiska problemställningar och metoder behandlar kosmiskt nedfall på jorden. Apolloprogrammet och astronomiska framsteg har givit kvantitativa ramar för nedfallsfrekvens och därigenom bl a öppnat nya vägar för geologin. Norden har flest stora nedfallsstrukturer i Europa och ett växande antal fynd av 450-470 milj år gamla meteoriter bevarade i ortoceratitkalksten; förutsättningarna för internationellt ledarskap inom den nya vetenskapsgrenen är alltså goda och bör tillvaratas. Projektet avser nya forskningsresultat och i hög grad kompetensuppbyggnad. Det omfattar en kärnbörning till 700 m djup i Locknekratern i Jämtland, som skall lämna material till flera delprojekt. Material från samma geologiska period från kratrar i Estland, Finland, Canada och Sydsverige står till förfogande. För jämförelse tar man också med två nyupptäckta ovanligt välexponerade kinesiska strukturer. Svenska kratrars bevaringstillstånd tillåter studier av kraterbildningsmekanism i jordisk miljö. För detta krävs geofysik undersökning av kratrars djupstruktur. Kosmogen geologi arbetar med ovanligt väldefinierade objekt och mycket stor bredd och erbjuder unika lösningar, som knappast kan nås med andra referensramar.

Peter Brodelius, Lunds universitet

467.192 kr

Dnr 94/353

Förhöjd produktion av anti-malaria substansen artemisinin i växten Artemisia annua L. genom genetisk modifikation av sekundärmetabolismen.

Malaria utgör en utbredd sjukdom och omkring 234 miljoner fall om året förorsakas av parasiten *Plasmodium falciparum*. Av dessa har 2.3 miljoner dödlig utgång. Resistens hos *P. falciparum* mot de allmänt använda drogerna mot malaria utgör ett allvarligt hot mot den framtida behandlingen av sjukdomen. En ny klass av antimalaria droger baserade på sesquiterpenen artemisinin har utvecklats under de senaste åren. Artemisinin isoleras från växten *Artemisia annua* L. Tyvärr är det inte möjligt att kemiskt syntetisera artemisinin och utbytet från växtmaterial är mycket lågt. Syftet med projektet är att med "metabolic engineering" genetiskt förändra *A annua* så att betydligt större mängder av artemisinin produceras. Projektet är ett samarbete med Dr. Charlwoods grupp vid King's College i London och Dr. Sant'Anas grupp vid Universidade Federal de Alagoas, Maceio, Brasilien. Man ämnar förändra metabolismen i *A annua* genom uppreglering av isoprenoidsyntes (3-hydroxymetylglutaryl CoA reductas och farnesyldifosfatsyntas) samtidigt som sterolbiosyntesen reduceras genom nedreglering av squalensyntas med antisens RNA tekniken. Dessa förändringar av enzymaktiviteter kommer att öka produktionen av artemisinin avsevärt. För introduktion av antisensgenen i växten kommer man att använda partikelbombardering. Transgena växter kommer att studeras vad avser enzymaktiviteter och mängden mRNA. Produktbildning kommer också att studeras i detalj för att undersöka om önskad effekt på flödet isoprenoider har uppnåtts genom den genomförda "genetic engineering". Under ett senare skede av projektet kommer det brasilianska laboratoriet att genomföra fältförsök i nordöstra Brasilien med olika transgena *A annua* varianter för att studera produktionen av artemisinin under fältmässiga förhållanden. Slutmålet är att ta fram en variant av *A annua* som kan odlas av den lokala befolkningen i malariadrabbade områden och direkt användas för behandling av infekterade människor.

Tomas Ljungberg, Stockholms universitet

133.484 kr

Dnr 94/346

Etologiska studier av försoningsbeteende hos människan – biologisk bakgrund, funktionell karakterisering, förekomst och utveckling under uppväxten.

Inom etologi, som är en vetenskapsgren som har etablerats under 1900-talets senare hälft, studerar man beteende utifrån en ekologisk och evolutionär referensram. Unik kunskap har tagits fram och fått stor praktisk betydelse t ex inom sjukvården. Inom ett område av etologin studerar man hur högre psykologiska (kognitiva) förmågor används vid sociala interaktioner och konflikter och man har under de senaste åren hos primater kunnat visa på en helt ny klass av beteenden, nämligen sk försoningsbeteenden. Efter en framgångsrik försoning ökar det sociala samspelet, toleransen individerna emellan ökar och stressnivån minskar. Försoning som vardagsfenomen är känt även hos människan, men anmärkningsvärt nog är försoning, dess funktionella mekanismer, betydelse vid konfliktlösning och utveckling under uppväxten ej vetenskapligt undersökt och beskrivet. Studierna ska utföras på grupper av barn av olika åldrar med användande av gängse, tidigare välbeprövad och etablerad, etologisk forskningsmetodik. Frågor som ska belysas är t ex: Hur är människans försoningsbeteende funktionellt sammansatt? Hur fungerar försoning psykologiskt vid konfliktlösning och hur utvecklas förmågan till konstruktiv försoning under uppväxten? Vetenskaplig kunskap om försoning är liten och ökad kunskap om detta är generellt sett utomordentligt viktigt.

Bertil Ringberg, Stockholms universitet**427.146 kr**

Dnr 94/467

Reaktivering och modernisering av verksamheten vid Geokronologiska Institutet, Stockholm.

Geokronologiska institutet (GI) bildades av Gerard De Geer 1924 för att främja det internationella arbetet med den kvartärgeologiska, lervarvskronologiska dateringsmetoden. Arbetet fortsatte och den s k Svenska Tidsskalan omfattar nu ca 13 000 lervarvsår (kalenderår), vilket motsvarar tiden från landisens avsmältning i sydligaste Sverige till bildningen av nutida varv vid Ångermanälven.

Syftet med rubricerade projekt är att reaktivera och modernisera det vetenskapliga arbetet vid GI inklusive dess vetenskapshistoriskt intressanta Geokronologiska Museum. Detta kan ske genom att man skapar en lervarvskronologisk databas tillgänglig för internationell forskning. Syftet är dessutom att bedriva och initiera kronostratigrafisk, paleoklimatisk och sedimentologisk forskning.

Projektet är av internationellt intresse pga möjligheterna att kalibrera andra dateringsmetoder t ex ¹⁴C-metoden mot Svenska Tidsskalan. Möjligheter finns också att genom statistisk analys finna paleoklimatiska signaler i tidsskalan. Dessa kan vara tecken på abrupta klimatväxlingar och kunskaper om dessa är nödvändiga för tolkningen av dagens klimatförändringar. Slutligen är projektet av stor betydelse för undersökningen av sedimentationsmiljön i Östersjöbäckenet under de senaste 13 000 åren, undersökningar som är nödvändiga för särskiljandet av antropogen påverkan av Östersjön.

Jan Gauffin, Kungliga Tekniska Högskolan**347.056 kr**

Dnr 94/369

Normal och avvikande röstfunktion – akustiska, perceptuella och fysiologiska samband.

En mycket viktig egenskap hos rösten är oregelbundenheter i röstkällan som, om de förekommer i större grad, brukar uppfattas som heshet. Det finns många olika typer av heshet men oregelbundenheter finns även hos normala röster och påverkar vår bedömning av rösten.

Syftet med detta projekt är att försöka utveckla nya akustiska analysverktyg för att nå en bättre förståelse av röstbildningens mekanismer. En annan viktig frågeställning är att finna sambanden mellan röstens akustiska egenskaper och de fysiologiska förutsättningarna, även vad gäller sjukliga förändringar i rösten.

Vi har en stor intuitiv kunskap om icke-språkliga egenskaper hos rösten som gör att vi kan särskilja olika talare eller uppfatta sjukliga röstförändringar. Vi saknar emellertid objektiv kunskap om de särskiljande egenskapernas natur, hur dessa objektivt ska bestämmas och vilka de bakomliggande mekanismerna är. Kunskapen om dessa röstmekanismer har tillämpningar inom flera områden som kommunikationsforskning, tal-syntes, fonetik, lingvistik och medicin.

Sedan flera år pågår ett samarbete mellan institutionen för talöverföring och musikakustik, KTH, samt institutionen för logopedi och foniatry, KI. Detta har lett till flera gemensamma forskningsprojekt samt gemensam handledning av doktorander vilket skapat en kompetens och en arbetsmiljö som kan nyttiggöras i detta nya projekt.

Registreringar av oregelbundenheter i stämbandets svängningsmönster och direkta observationer av stämbandets vibrationer i struphuvudet utgör huvudmetoder i projektet. Preliminära försök att använda nya akustiska mätmetoder som är känsliga för olika typer av heshet har visat sig lovande. Metoderna bygger på att hela den akustiska signalen används när olika perioder vägs mot varandra samt grad av slumpmässighet undersöks över större intervall än närbelägna perioder. Höghastighetsvideofilmning och datorsimuleringar av stämbandssvängningarna kommer att användas samt röstsyntes och lyssnarbedömningar.

Övrigt**Bengt Thulin, Ingenjörsvetenskapsakademien****175.000 kr**

Dnr 94/251

Bidrag till symposierna "Vägen till långsiktiga ekonomiska beslut", "Man and Information Technology" samt "Tekniken och det framtida arbetet" i samband med Ingenjörsvetenskapsakademiens 75-årsjubileum.

Folke Sandgren, Kungliga biblioteket

Dnr 94/5046

Nya Lundstedt

Åren runt senaste sekelskiftet utkom Bernhard Vilhelm Lundstedts bibliografi i tre band, *Sveriges periodiska litteratur 1645-1899*. Den omsorgsfullt utförda redovisningen över tidskrifter och dagspress i Sverige under två och ett halvt sekel blev ett av standardverken i svensk bibliografi överhuvudtaget. Det används fortfarande dagligen. Någon fortsättning på Lundstedts arbete har dock hittills inte kommit till stånd. Projektet "Nya Lundstedt" avses råda bot på detta förhållande. I den av Kulturrådet 1991 utgivna *Förstudien* har metoder och noggranna beräkningar redovisats. En komplett analys av 1900-talets (t o m år 1992) svenska tidskrifter och dagstidningar kräver en insats av 45 manår. Den sammanlagda lönekostnaden har beräknats till 13,7 miljoner, exklusive kostnader för utrustning, lagring etc, uppskattningsvis knappt 1,5 miljoner, alltså en total kostnad om cirka 15 miljoner.

De nu tilldelade medlen kommer att användas till bibliografering av 1900-talets svenska dagspress.

3.000.000 kr**Inger Enkvist, Lunds universitet**

Dnr 94/5072

Identitet och ideologi i spansk litteratur. Studier i Juan Goytisolos verk.

Juan Goytisolo är en av Spaniens främsta nu levande författare. Hans eget liv erbjuder en sammanfattning av vad det inneburit att vara spansk intellektuell under det här seklet. Han är en mycket produktiv författare av romaner och essäer.

Projektet avser att med utgångspunkt från Goytisolos verk studera:

1. *muslimskt inflytande på spansk identitet*, dels i Goytisolos verk och dels i den del av äldre spansk litteratur som han själv lyft fram. All muslimsk och judisk påverkan på spansk kultur har vanligen förtigits i Spanien.
2. *nationell identitet och exil*. Nationell identitet är problematisk inte bara i Spanien utan i alla spanskspråkiga länder. De senaste årtiondena har dessutom inneburit politisk exil för många intellektuella.
3. *ny spanskspråkig intellektuell identitet*. Goytisolo har tillsammans med de stora latinamerikanska författarna försökt bygga upp ett icke-provinsialt, icke-totalitärt sätt att använda spanska språket i litteratur och i essäer. Historiskt sett är detta ett nyskapande.

Projektet är tvärvetenskapligt och syftar till att långsiktigt bygga upp en forskningsmiljö. Det syftar till samarbete mellan två svenska universitet, till ett samarbete med andra institutioner vid universiteten samt till ett samarbete med utländska universitet. Projektet kan locka ytterligare doktorander till ämnet.

1.050.000 kr**Magnus Jerneck, Lunds universitet**

Dnr 94/5076

Sverige och den stabila freden.

Programmets övergripande syfte är att med utgångspunkt från Sveriges 180 år långa fredsperiod diskutera möjligheterna att uppnå varaktiga fredliga relationer. Fenomenet stabil fred, ett tillstånd där krig ses som ett otänkbara instrument för att lösa konflikter, belyses utifrån erfarenheterna av svensk utrikespolitisk förändring, en process som inneburit skiften i orienteringsmönster, världsbilder och attityder. Det teoretiska målet är att vidareutveckla centrala begrepp och utveckla teoretiska synteser i syfte att nå allmängiltig kunskap om den stabila fredens villkor. Empiriskt är målsättningen att

1.400.000 kr

ur detta perspektiv belysa Sveriges utrikespolitiska agerande under de senaste två seklen. Härvid identifieras centrala faktorer som kan göra framväxten av stabil fred förstälilig.

Analysen av den transformationsprocess som Sverige genomgått, från krigförande stormakt till fredlig småstat, innebär en fokusering på förändring och på faktorer som kan förklara omdaningar av staters utrikespolitik. Analysen koncentreras på a) Sveriges politik i perspektiv av makt- och konfliktmönster i det internationella systemet, b) den dynamik som utvecklas i Sveriges relationer med andra länder, och c) förändrade svenska utrikespolitiska roller och strategier. De konkreta delprojekten faller inom dessa ramar.

Programmet är ett samarbete mellan forskningsmiljöer på de historiska och statsvetenskapliga institutionerna vid Lunds universitet och inkluderar såväl seniora forskare som doktorander.

Sven Öhman, Uppsala universitet

Dnr 94/5095

Språk och Mänskligt Handlande.

Projektet syftar till att med språkfilosofiska metoder undersöka grundvalsfrågor och metodfrågor i modern lingvistisk och filosofisk språketeori. Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt sådana teorier som anses utgöra ett alternativ till generativ, formell grammatik, dvs sådana teorier som söker sig från Chomsky-traditionens matematisk-naturvetenskapliga betoning på språket som grammatiskt system, mot ett humanvetenskapligt perspektiv som betonar språket som mänskligt, kommunikativt handlande. En av de viktigaste forskningsuppgifterna kommer att vara att undersöka rimligheten och omfattningen av den förklaringsroll som vi menar att den teoretiska begreppsbyggnaden tilldelas, inte bara inom lingvistik och språkfilosofi, utan även inom många av humanioras övriga forskningsgrenar. Projektet berör således allmänna och grundläggande drag i modern humanvetenskaplig teoribildning, och har därigenom förutsättningar att skapa helt nya infallsvinklar för behandlingen av aktuella och centrala problemställningar inom några av humanioras forskningsområden.

2.900.000 kr**Sven Allerstrand, Arkivet för ljud och bild**

Dnr 94/5118

Den svenska grammofonskivans historia.

Projektet syftar till att vetenskapligt dokumentera den svenska utgivningen av grammofoninspelningar från 1899 till 1989, det år då Arkivet för ljud och bild startade en löpande svensk nationaldiskografi. Grammofoninspelningar är ett betydelsefullt inslag i de flesta svenskars kulturella liv. Trots detta saknas dokumentation, och därmed allmänt tillgänglig kunskap, om stora delar av den äldre svenska grammofonutgivningen.

Det finns utan tvekan ett stort intresse av att studera grammofonutbudet för forskare inom en rad ämnesområden: sociologer, musikvetare, litteraturvetare, teknik- och mediehistoriker. Materialet är också av betydelse för ämnesövergripande kulturhistorisk forskning samt för olika studier i populärkultur.

Projektet syftar i första hand till att bygga upp en databas med uppgifter om samtliga svenska grammofoninspelningar. Från denna databas kan sedan framställas kronologiska förteckningar, tryckta eller i form av CD-romskivor. Projektet indelas i etapper. I en första etapp dokumenteras utgivningen av 78-varvsskivor som sträckte sig från 1899 fram till mitten på 1950-talet.

700.000 kr

Hans Davidsson, Göteborgs universitet**3.000.000 kr**

Dnr 94/5131

Förändringsprocesser i nordeuropeisk orgelkonst 1600-1970 – integrerade studier i spelpraxis och instrumentbygge.

Forskningsprogrammet "Förändringsprocesser i nordeuropeisk orgelkonst 1600-1970 – integrerade studier i spelpraxis och instrumentbygge" har som syfte att vinna kunskap om hur samverkande faktorer format utvecklingen av orgeln och dess repertoar. Programmet är inriktat mot dels en "makronivå", utgående från helheten instrument/musik och dess samband med utommusikaliska faktorer, dels en "mikronivå" som fokuserar på instrumentets respektive musikens olika beståndsdelar och dess samverkan. Forskningsprogrammet omfattar alltså såväl specialstudier som övergripande projekt. Forskningsresultaten avses kunna tillämpas inom instrumentbygge och musikalisk framställning. Inriktningen mot nyorientering i fråga om källforskning och källkritik gör dokumentationen till en viktig del av programmet.

Programmets betydelse är flerfaldig; på en rad områden finns här nyansatser. Sambanden mellan instrument och repertoar samt mellan noterad och improviserad musik betraktas här som grundläggande, medan de endast sällan beaktats i hittillsvarande forskning. Relativt få forskningsinsatser har också gjorts beträffande repertoaren efter 1750. På instrumentsidan behandlas hittills oberbetade forskningsområden, t ex metallegeringars eller konstruktionsdetaljers inverkan på klang, mekaniska lösningars betydelse för det klingande resultatet, m m. Forskningsprogrammet innebär också en i dessa sammanhang unik integration mellan traditionell forskningsmetodik och konstnärlig resp. konsthantverksmässig tillämpning.

Genomförandet beräknas ske under sex år. Personalinsatserna fördelar sig på delprojekt inom områdena övergripande studier, instrument, musik och dokumentation.

Bengt Hansson, Lunds universitet**800.000 kr**

Dnr 94/5164

Individernas intressen, normativa relationer och samhällets struktur.

Samhällsfilosofin har utvecklats starkt under 1900-talet, framför allt ifråga om metod och begreppsanalys och ofta i samverkan med enskilda samhällsvetenskaper. Många klassiska problem som förr blott anats eller diskuterats i svepande termer kan nu formuleras precist och ger därför möjlighet till betydligt mer nyanserade svar. Man kan i själva verket säga att 1900-talets samhällsfilosofi vänder tillbaka till 1600- och 1700-talens klassiska frågeställningar, men med en helt ny methodsarsenal.

Ett problem är dock att de relativt specialiserade metoder som används inneburit att denna forskning, särskilt i Sverige, inte blivit känd i den allmänna samhällsdebatten och inom samhällsvetenskaperna i allmänhet bara i ojämn omfattning. Sedan politiska legitimitetsfrågor åter kommit i fokus genom den politiska utvecklingen på senare år, finns ett stort behov men föga beredskap att diskutera begrepp som frihet, rättigheter, rättvisa, legitimitet, egen- och allmänintresse, representativitet, demokrati och liknande.

Svensk forskning har en framskjuten position inom modern samhällsfilosofi, men kan också sägas ha en splittrad karaktär med många viktiga spjutspetsinsatser, men utan en samordnad bredd i diskussionen av dessas betydelse i ett större sammanhang. Syftet med det föreslagna forskningsprogrammet är att vidareutveckla och samordna denna forskning och att därmed göra den mer synlig och relevant i såväl nationellt som internationellt perspektiv samt att öka samarbetet med enskilda samhällsvetenskaper.

Bengt Jonsell, Centrum för vetenskapshistoria**500.000 kr**

Dnr 94/5209

Vetenskaplig utgåva av Carl von Linnés brevväxling.

Den svenska vetenskapshistoriens mest lysande namn är utan tvekan Carl von Linné. 1906 beslöt Sveriges riksdag att Linnés brev skulle utges i en kritisk utgåva. Utgivningen pågick fram till 1943, då nio volymer omfattande brev till och från svenskar A-L och till och från utlänningar A-B hade utgivits vilket motsvarar cirka en tredjedel av de fler än femtusen breven. I Uppsala universitetsbibliotek förvaras material för den fortsatta utgivningen, som dock aldrig kom till stånd.

Avbrottet i utgivningen har inneburit att delar av den linnéanska korrespondensen i praktiken varit svåråtkomlig för forskningen. En förväntan på den fullständiga vetenskapliga utgåvan av Linnés brev uttrycks inte sällan av utländska vetenskapsmän vid kontakter med svenska forskare och institutioner.

Barbara Hobson, Stockholms universitet**1.900.000 kr**

Dnr 94/5265

Ett program för jämförande genusforskning.

Forskningens huvudtema: *Förändringar i genusrelationer, socialt medborgarskap och välfärdsstater: kontextuella variationer och historiska processer.* Den allmänna målsättningen är att utveckla ett nytt forskningsfält vid Stockholms universitet: jämförande genusforskning. Forskningsprogrammet har tre integrerade komponenter:

1. forskningens huvudtema
2. internationellt forskningsutbyte och samarbete
3. tvärvetenskapliga kurser och symposier i genusstudier.
 1. *Forskningsprogrammets kärna* kommer att bestå av tvärvetenskapliga forskningsprojekt inom en vid teoretisk ram för genusforskning, nämligen "Förändringar i genusrelationer, socialt medborgarskap och välfärdsstater: kontextuella variationer och historiska processer". Denna forskning kommer att koordineras av en grupp tvärvetenskapliga forskare vid Stockholms universitet i samarbete med en framstående grupp internationella forskare. Enskilda projekt inom det huvudsakliga forskningsteamet har två målsättningar:
 - a) att medverka till upprättandet av ett nytt forskningsfält, nämligen jämförande genusforskning, genom att analysera de historiska och kontextuella variationerna som determinerar graden av genuskillnader i olika moderna välfärdsstater, samt
 - b) att utvidga de teoretiska och empiriska gränserna i jämförande välfärdsstatsforskning genom att införa genus som en analytisk kategori.
 2. *Det internationella forsknings- och undervisningssamarbetet* avser att institutionalisera ett utbyte mellan forskarstudenter och de akademiker som är aktivt engagerade inom forskningsprogrammets område. Under programmets första fas kommer vi att vara relaterade till fem utländska universitet där våra medarbetare är verksamma. Den internationella forskargruppen består av följande fem professorer: Nancy Fraser (New School for Social Research, New York), Trudie Knijn (Utrecht University), Jane Lewis (London School of Economics and Political Science), Ilona Ostner (Göttingen University), Theda Skocpol (Harvard University).
 3. *Kurser, seminarier och symposier i tvärvetenskaplig genusforskning* kommer att föra samman, inom ett sammanhållet koordinerat forskningsprogram, de resurser av humankapital på området i fråga som nu är spridda på många institutioner vid Stockholms universitet. Det nya forskningsprogrammet, vars medverkare representerar icke mindre än sju institutioner vid Stockholms universitet, kommer att erbjuda ett koordinerat kursprogram, en internationell workshop samt symposier inom det huvudsakliga forskningsteamet. Genom den internationella samverkan kan detta forskningsprogram i jämförande genusforskning stimulera den internationaliseringsprocess som ligger i startgroparna vid svenska universitet.

Göran Bexell, Lunds universitet**2.000.000 kr**

Dnr 94/5315

Värdetraditioner, värdekonflikter och värdegemenskap i kulturarv och nutida samhälle.

Projektet syftar till att studera några aspekter på temat värdetraditioner, värdekonflikter och värdegemenskap i svenskt kulturarv under 1900-talet och i det nutida samhället. Uppgiften är dels att göra sex beskrivna specialstudier om enskilda etiska problem, som på olika sätt konkretiserar och exemplifierar temat, dels att mot bakgrund av vunna resultat och övrig etisk analys formulera generella påståenden om de tre nyckelbegreppen och temat.

Delprojekten behandlar värdetraditioner (t ex utilitaristisk, humanistisk, kristen), som konfronteras i nutida värdekonflikter (t ex inom medicinsk etik), frågan om samvetets innebörd och auktoritet, judisk och islamsk etik i möte med svensk värdemiljö, värdekonflikter i uppfattningar om kvinnligt och manligt, den lutherska etiken i förhållande till romersk-katolsk sociallära, frikyrklig moralbildning. Till de genomgående frågorna hör om det finns en interkulturell etik eller om all etik är bunden endast till exklusiva traditioner, samt vilka antaganden om människouppfattning, livsåskådning och religion som finns i värdetraditioner och värdekonflikter.

Projektet har sin bas inom ämnet etik och hålls samman av en ledningsgrupp, bestående av etikexperter; yngre forskare engageras för delstudierna.

Kunskap om traditioner, konflikter och gemenskap beträffande etiska värden och normer har betydelse både för samhälleligt handlande och för förståelsen av den svenska kulturens eventuella särart och samhörighet med övrig europeisk kultur.

Planeringsanslag har beviljats till följande projekt/program:**Arne Jarrick, Stockholms universitet****100.000 kr**

Dnr 94/5058

Människouppfattningarnas historia.

Henrik Karlsson, Kungliga Musikaliska Akademien**100.000 kr**

Dnr 94/5092

Musik & morgondag.

Svante Lindqvist, Kungliga Tekniska Högskolan**300.000 kr**

Dnr 94/5100

Vetenskaplig forskning – Teknisk förändring – Industriell förnyelse: Den linjära modellen granskad ur teknikhistoriskt perspektiv.

Walter Korpi, Stockholms universitet**200.000 kr**

Dnr 94/5101

Välfärdsstat i brytningstid. Ett historiskt-samhällsvetenskapligt forskningsprogram om välfärdsstatens omdaning i OECD-länderna.

Dag Prawitz, Stockholms universitet**200.000 kr**

Dnr 94/5229

Mening och tolkning. Studier kring två grundläggande begrepp i humaniora.

Birgit Arrhenius, Stockholms universitet**100.000 kr**

Dnr 94/5239

Centrala Svealand från forntid till historia.

Lennart Elmevik, Uppsala universitet**150.000 kr**

Dnr 94/5270

Översättning- språk- och kulturmöte. Forskningsprogram för språkvetenskapliga sektionen vid Uppsala universitet.

Erling Wande, Stockholms universitet**150.000 kr**

Dnr 94/5337

Interkulturell förståelse och överföring – Kognitiva och kontextuella aspekter på översättning och tolkning.

Statistiska uppgifter om anslagen till forskning

Under en följd av år har det i årsredovisningen presenterats en tabellarisk översikt över anslagens fördelning under senaste verksamhetsåret och för den tid stiftelsen varit verksam, 1965-1994. Genom tillkomsten av fler donationer under de senaste åren har jämförbarheten från ett år till ett annat försvårats. I de uppgifter som redovisas i tabellerna 1-11 ingår endast sådana uppgifter som rör Riksbankens ursprungsdonation.

Anslagsfördelningen mellan ämnesområdena för 1994 kan utläsas ur tabell 1. Om de olika årens anslagsbeviljningar uttrycks i 1994 års penningvärde motsvarar summan av stiftelsens hittillsvarande anslag till forskning över 2.600 mkr. Uppgifter om relationen mellan fortsättningsanslag och nya anslag under år 1994 finns redovisade i tabellerna 2-3. Fördelningen på olika fakultetsområden för dessa anslagstyper framgår av tabellerna 4-5. Anslagens fördelning på olika läroanstalter finns redovisade i tabell 8, deras storlek kan utläsas ur tabeller 6 och 11 samt deras utsträckning i tid ur tabell 7.

Flera av de projekt som beviljats anslag, särskilt de som har större omfattning, är av fler- eller tvärvetenskaplig karaktär. Fördelningen på ämnesområden och även på fakultetsområden kan därför inte göras exakt. Anslagen förs till det område som bedöms vara mest centralt, som regel det inom vilket den sammanhållande forskaren är verksam. I allt väsentligt beskriver tabellerna inriktningen av stiftelsens verksamhet på ett relevant sätt.

De anslag som sammanförts under samhällsvetenskap (se tabell 1) utgjorde 49 % av det totala anslagsbeloppet under 1994, knappt 20 % av anslagen gick till humanistiskt orienterad forskning och återstoden (drygt 30 %) till medicinsk, naturvetenskaplig och teknisk forskning.

Den procentuella fördelningen mellan ämnen kan variera avsevärt från år till år. Skillnaderna skall emellertid inte ses som förändringar i fondens utdelningspolitik. De kan som regel förklaras med att något större, flervetenskapligt projekt, som förts till ett visst ämne, antingen tillkommit eller slutförts under året.

Under 1994 beviljades 167 projektanslag av totalt 608 behandlade ansökningar (tabell 1). De avslagna ansökningarna representerade ett sökbelopp om drygt 315 mkr. Motsvarande belopp för avslag för 1993 var 295 mkr. 58 av de beviljade projektanslagen avsåg nya projekt (1993; 35 projekt, 1992; 40 projekt). Av de sökta beloppen för nya projekt beviljades 8 % vilket är en avsevärd förbättring jämfört med 1993 då endast 4,6 % kunde beviljas.

De nya anslagens andel av det totalt beviljade beloppet under året var 39 % (tabell 2). Den nedåtgående trenden har därigenom kunnat brytas.

Tabell 1. Ansökningar och beviljade anslag 1994 (Belopp i tusental kronor)

Ämnesområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Beviljade anslag i %		
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Av sökt belopp	Av sökt antal	Per ämnesområde
Samhällsvetenskap	79	32.674	304	195.648	16,7	26,0	48,9
Ekonomisk historia	3	1.811	17	10.974	16,5	17,6	2,7
Företagsekonomi	9	4.257	59	41.865	10,2	15,3	6,4
Nationalekonomi	7	3.415	23	20.100	17,0	30,4	5,1
Kulturgeografi	3	1.607	11	7.450	21,6	27,3	2,4
Pedagogik	4	1.954	29	21.005	9,3	13,8	2,9
Psykologi	19	8.043	45	23.638	34,0	42,2	12,0
Sociologi	7	2.511	46	31.622	7,9	15,2	3,8
Antropologi	0	0	3	1.122	0,0	0,0	0,0
Statistik	2	730	8	4.170	17,5	25,5	1,1
Statvetenskap	15	4.694	29	19.167	24,5	51,7	7,0
Juridik	10	3.652	34	14.535	25,1	29,4	5,5
Humaniora	33	12.868	120	68.485	18,8	27,5	19,3
Medicin	24	10.322	88	68.307	15,1	27,3	15,5
Naturvetenskap	22	8.517	69	36.848	23,1	31,9	12,8
Teknik	5	1.699	21	11.198	15,2	23,8	2,5
Övrigt	4	688	6	1.333	51,7	66,7	1,0
Projektanslag, summa	167	66.768	608	381.819	17,5	27,5	100,0
Omkostnadsavgifter på beviljade reseanslag		29					
Reseanslag, lönekostnads-tillägg, områdesgrupper		2.000					
Summa		68.797					

Tabell 2. Fortsättningsanslag/Nya anslag 1994 (Belopp i tusental kronor)

Typ av ansökan	Beviljade anslag		Ansökningar		Beviljade anslag i %		
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Av sökt belopp	Av sökt antal	Per anslagstyp
Fortsättningsanslag	109	40.812	118	56.557	72,2	92,4	61,1
Nya anslag	58	25.956	490	325.262	8,0	11,8	38,9
Summa	167	66.768	608	381.819	17,5	27,5	100,0

Tabell 3. Fördelning av beviljade anslag 1994 (Belopp i tusental kronor)

Fortsättningsanslag	Antal	Belopp	Nya anslag	Antal	Belopp
Slutanslag	47	19.290	Planeringsanslag	4	534
Publiceringsgarantier	11	778	Engångsanslag	4	1.375
Övriga anslag	51	20.744	Övriga anslag	50	24.047
Summa	109	40.812		58	25.956

Tabell 4. Fortsättningsanslag fördelade efter fakultetsområde 1994 (Belopp i tkr)

Fakultetsområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Beviljade anslag i %		
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Av sökt belopp	Av sökt antal	Per ämnesområde
Samhällsvetenskap	47	18.783	51	25.387	74,0	92,2	46,0
Humaniora	22	7.496	25	9.254	81,0	88,0	18,4
Medicin	19	7.653	20	12.902	59,3	95,0	18,8
Naturvetenskap	14	5.140	14	6.628	77,5	100,0	12,6
Teknik	4	1.352	4	2.203	61,4	100,0	3,3
Övrigt	3	388	4	183	212,0	75,0	0,9
Summa	109	40.812	118	56.557	72,2	92,4	100,0

Tabell 5. Nya anslag fördelade efter fakultetsområde 1994 (Belopp i tusental kronor)

Fakultetsområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Beviljade anslag i %		
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Av sökt belopp	Av sökt antal	Per ämnesområde
Samhällsvetenskap	32	13.890	253	170.260	8,2	12,6	53,5
Humaniora	11	5.372	95	59.231	9,1	11,6	20,7
Medicin	5	2.670	68	55.405	4,8	7,4	10,3
Naturvetenskap	8	3.377	55	30.220	11,2	14,5	13,0
Teknik	1	347	17	8.995	3,9	5,9	1,3
Övrigt	1	300	2	1.150	26,1	50,0	1,2
Summa	58	25.956	490	325.261	8,0	11,8	100,0

Tabell 6. Antal beviljade anslag fördelade efter anslagsbelopp och fakultetsområde 1994

Anslags- belopp (i tkr)	Samhälls- vetenskap	Humaniora	Medicin	Natur- vetenskap	Teknik	Övrigt	Totalt	%
-100	4	7	1	0	0	1	13	7,8
101-300	15	7	2	5	1	3	33	19,8
301-	60	19	21	17	4	0	121	72,4
Summa	79	33	24	22	5	4	167	100,0

Tabell 7. Antal beviljade slut- och engångsanslag fördelade efter utsträckning i tid och fakultetsområde 1994

Längd antal år	Samhälls- vetenskap	Humaniora	Medicin	Natur- vetenskap	Teknik	Övrigt	Totalt	%
-1	1	1	0	1	0	1	4	7,8
2-3	15	3	2	7	1	0	28	54,9
4-5	6	3	3	3	1	0	16	31,4
6-7	1	1	0	0	0	0	2	3,9
8-	1	0	0	0	0	0	1	2,0
Summa	24	8	5	11	2	1	51	100,0

Tabell 8. Beviljade anslag fördelade efter förvaltningar 1994 (Belopp i tusental kronor)

Anslagsförvaltare	Antal	Belopp	%
Umeå universitet	10	3.666	5,5
Uppsala universitet	32	13.380	20,0
Högskolan i Örebro	1	286	0,4
Stockholms universitet	37	14.939	22,4
Karolinska institutet	15	7.147	10,7
Kungliga tekniska högskolan (KTH)	3	1.026	1,5
Handelshögskolan	7	3.093	4,6
Linköpings universitet	6	2.426	3,6
Göteborgs universitet	21	7.645	11,5
Chalmers tekniska högskola (CTH)	1	265	0,4
Lunds universitet	18	7.773	11,6
Övriga	16	5.122	7,8
Summa	167	66.768	100,0

Tabell 9. Anslag till nya projekt i relation till totalt beviljade anslag

År	%
1990	26,9
1991	23,2
1992	20,4
1993	23,0
1994	38,9

Tabell 10. Beviljade anslag i relation till sökta belopp och sökt antal (%)

År	Nya ansökningar		Fortsättningsanslag		Totalt Belopp	Totalt Antal
	Belopp	Antal	Belopp	Antal		
1990	8,7	13,4	65,7	90,6	23,8	34,4
1991	7,7	12,6	74,8	92,0	24,8	35,7
1992	6,2	9,8	68,8	91,2	22,6	33,7
1993	4,6	7,9	67,6	91,2	16,2	27,6
1994	8,0	11,8	72,2	92,4	17,5	27,5

Tabell 11. Anslagsbeloppens genomsnittliga storlek (tkr, 1994 års penningvärde)

År	Nya anslag	Fortsättningsanslag	Totalt
1990	334	357	350
1991	351	387	379
1992	367	367	367
1993	383	362	367
1994	448	378	403

Stiftelsens publikationer

Forskningsöversikter och dokumentation från symposier, konferenser m m anordnade av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond publiceras antingen i en skriftserie eller som fristående publikationer.

Upplysningar om publikationernas innehåll liksom uppgift om beställningsadresser lämnas gärna av personalen vid stiftelsens kansli.

I skriftserien har hittills utkommit:

RJ 1977:1	Arbetsliv, samhällsekonomi och välfärdsutveckling	RJ 1981:2	Kvinnors liv i det svenska samhället
RJ 1977:2	Lyssna, titta, läsa	RJ 1982:1	Risken att bli alkoholist
RJ 1977:3	Hallå, Hallå!	RJ 1982:2	Stick i stäv med vedertagna normer
RJ 1978:1	Vart leder tråden?	RJ 1982:3	Att förändra levnadssätt
RJ 1978:2	Hot eller löfte?	RJ 1983:1	Women and Men in Swedish Society
RJ 1978:3	Dialog	RJ 1983:2	Hur klarar vi 1990?
RJ 1978:4	Tvåkabel-TV och telesammanträden	RJ 1984:1	Alkoholpolitiken och forskningen
RJ 1978:5	Tryck på knappen	RJ 1984:2	Öststatsforskning i Sverige 1950-1983
RJ 1978:6	Attityder till tekniken	RJ 1985:1	Forskning om skatter
RJ 1978:7	Smärta och akupunktur	RJ 1986:1	Skatterna – ett samhällsproblem?
RJ 1979:1	I kulisserna	RJ 1986:2	Finansteoretiska undersökningar
RJ 1979:2	Planera numera	RJ 1987:1	Teknik och sysselsättning i framtiden
RJ 1979:3	Forskning för jämställdhet	RJ 1987:2	Samhällsvetenskaplig och humanistisk idrottsforskning
RJ 1979:4	Moderna tider	RJ 1988:1	Forskning inom estetiska ämnen
RJ 1980:1	Arbetets värde och mening	RJ 1989:1	The Swedish Riksdag in an International Perspective
RJ 1980:2	Aktuell kvinnoforskning		
RJ 1980:3	Arbetslivsforskning		
RJ 1980:4	Jämställdhetsperspektiv i forskningen		
RJ 1980:5	Kommunikation – trots handikapp		
RJ 1980:6	Skatteforskning		
RJ 1981:1	Svensk skatteforskning 1919-1979		

Andra utgivna publikationer är:

Riksdagen genom tiderna:

H. Schück, G. Rystad, M.F. Metcalf, S. Carlsson & N. Stjernquist (1985) (2: uppl. 1992)

The Riksdag: A History of the Swedish Parliament.

H. Schück, G. Rystad, M.F. Metcalf, S. Carlsson & N. Stjernquist (1987)

Forskning i ett föränderligt samhälle, Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond 1965-1990.

Utg. Kjell Härmqvist och Nils-Eric Svensson, Gidlunds Bokförlag (1990)

Swedish Research in a Changing Society, the Bank of Sweden Tercentenary Foundation 1965-1990. Edited by Kjell Härmqvist and Nils-Eric Svensson, Gidlunds Bokförlag (1990)

Riksdagen inifrån. Tolv riksdagsledamöters hågkomster, erfarenheter och lärdomar.

Red. Nils Stjernquist, Gidlunds Bokförlag (1991)

Att åldras. Rapport från ett symposium om forskning kring åldrande och åldrandets sjukdomar.

Red. Bengt Pernow, Gidlunds Bokförlag (1992)

Europa – historiens återkomst. Editor: Sven Tägil, Gidlunds Bokförlag (1992)

Research Funding and Quality Assurance. A symposium in honorem Nils-Eric Svensson.

Gidlunds Bokförlag (1993)

Bengt Wieslander: The Parliamentary Ombudsman in Sweden. Gidlunds Bokförlag (1994)

Styrelse

Ledamöter

Professor Inge Jonsson
ordförande

Riksdagsledamot (m)
Lars F Tobisson
vice ordförande

Professor Barbara Cannon

Professor Lars Engwall

Professor Jarl Torbacke

Direktör Åke Smids

Direktör Sten Wikander

Riksdagsledamot (c)
Elving Andersson

Riksdagsledamot (s)
Lena Hjelm-Wallén
(t o m 1994-10-07)

Riksdagsledamot (s)
Arne Kjörnsberg

Riksdagsledamot (s)
Berit Löfstedt

Riksdagsledamot (m)
Bertil Persson

Suppleanter

Professor Per Björntorp

Riksdagsledamot (m)
Rune Rydén

Professor Lars-Göran Stenelo

Professor Boel Berner

Vakant

Riksdagsledamot (fp)
Christer Lindblom

Riksdagsledamot (s)
Bo Bernhardsson

Riksdagsledamot (s)
Viola Furubjelke

Riksdagsledamot (s)
Björn Kaaling

Riksdagsledamot (m)
Charlotte Cederschiöld

Revisorer

Riksdagens revisorer

Ernst & Young AB, Huvudansvarig: Auktoriserad revisor Per Björngård

Beredningsgrupper

1. *Prioriteringsgruppen för ekonomi, geografi m.m.*: Professor Lars Engwall (*ordf.*), riksdagsledamöterna Bo Bernhardsson, Charlotte Cederschiöld och Rune Rydén samt professorerna Staffan Helmfrid, Lennart Jörberg och Karl-Gustaf Löfgren.
2. *Prioriteringsgruppen för beteendevetenskap m.m.*: Professorerna Inge Jonsson (*ordf.*), Boel Berner, riksdagsledamöterna Lena Hjelm-Wallén (t o m 1994-10-07) och Christer Lindblom samt professorerna Anita Jacobson-Widding, Henning Johansson och Lennart Sjöberg.
3. *Prioriteringsgruppen för statsvetenskap, juridik m.m.*: Professor Lars-Göran Stenelo (*ordf.*), riksdagsledamöterna Björn Kaaling och Lars F Tobisson samt professorerna Peter Jagers och Kjell Åke Modéer.
4. *Prioriteringsgruppen för medicin, naturvetenskap, teknik m.m.*: Professorerna Barbara Cannon (*ordf.*), Per Björntorp, riksdagsledamöterna Elving Andersson, Viola Furubjelke och Bertil Persson samt professorerna Daniel Jagner och Marie Åsberg.
5. *Prioriteringsgruppen för humaniora m.m.*: Professor Jarl Torbacke (*ordf.*), riksdagsledamöterna Arne Kjörnsberg och Berit Löfstedt samt professorerna Sven Danielsson, Bengt Landgren och Per Linell.
6. *Prioriteringsgruppen för kulturvetenskaplig forskning*: Professorerna Inge Jonsson (*ordf.*), Marjut Aikio, Jean-François Battail, Lars Engwall, Bernd Henningsen, Jan Ling (t o m 1994-05-26), Lucy Smith, Lars-Göran Stenelo, Jarl Torbacke, Marie Åsberg, f. riksantikvarien Margareta Biörnstad, docent Kari Marklund och rektor Inez Svensson.
7. *Finanskommitté*: Sten Wikander (*ordf.*) och Åke Smids.
Verkställande direktören deltar i samtliga grupperns arbete.
8. *Områdesgruppen* för forskning om riksdagens funktion och arbetsformer: riksdagsledamöterna Bertil Fiskesjö, Viola Furubjelke, Christer Lindblom, Berit Löfstedt, Thage G. Peterson och Lars F Tobisson, professorerna Olof Ruin, Nils Stjernquist (*verkställande ledamot*), Bo Särllvik och riksdagsdirektören Gunnar Grenfors samt Dan Brändström (*ordf.*) och Anna-Lena Winberg (*sekr.*).
9. *Områdesgruppen* för komparativ forskning om samhällsförändringar: riksdagsledamöterna Britta Bjelle (generaldirektör fr o m 1994-07-01), Margit Gennser, Agne Hansson och f d statsrådet Gertrud Sigurdsen, professorerna Kjell Härnqvist, Sven-Olof Isacsson, Walter Korpi, Nils-Eric Svensson (t o m 1994-02-08) och Rune Åberg samt Dan Brändström (*ordf.*) och Kerstin Stigmark (*sekr.*).

Kansli

		<i>Telefondirekt</i>
Dan Brändström	<i>Verkställande direktör</i>	
Lars-Erik Klangby	<i>Finansdirektör och vice verkställande direktör</i>	08-21 29 91
Margareta Bulér	<i>VD-sekreterare</i>	08-20 61 99
Anitha Asplund	<i>Kontorsassistent (sjukledig)</i>	
Agneta Emanuelsson	<i>Informationssekreterare, programsekreterare, kulturvetenskap</i>	08-24 32 18
Annsofi Löfgren	<i>Vik. kontorsassistent</i>	
Inger Nyhlén	<i>Arvodesanställd – med ansvar för medicin, naturvetenskap, teknik</i>	
Torgny Prior	<i>Portföljförvaltare, finansanalytiker</i>	08-14 97 26
Inga-Lill Stenbeck-Ottoson	<i>Kamrer</i>	08-21 61 99
Kerstin Stigmark	<i>Programsekreterare, ekonomi, geografi, beteendevetenskap</i>	08-21 99 22
Anna-Lena Winberg	<i>Programsekreterare, humaniora, statsvetenskap</i>	08-24 32 19

Stiftelsen

RIKSBANKENS JUBILEUMSFOND

The Bank of Sweden Tercentenary Foundation

Postadress:

Riksbankens Jubileumsfond, Box 5675, 114 86 Stockholm

Besöksadress:

Tyrgatan 4

Telefon: 08-24 32 15

Telefax: 08-10 30 76

Postgiro: 67 24 03-3